

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Specialna športna vzgoja

**RAZLIKE V NEKATERIH PSIHO-SOCIALNIH
RAZSEŽNOSTIH IN ZNAČILNOSTIH PROCESA
TRENIRANJA MED MLADIMI KOŠARKARJI IN
KOŠARKARICAMI**

MENTOR

izr. prof. dr. Frane Erčulj

RECENZENT

izr. prof. dr. Branko Dežman

KONZULTANT

asist. dr. Goran Vučković

AVTOR DELA

Mateja Mislej

Ljubljana, 2007

*So dnevi, ki so vredni spomina,
so dogodki, ki ostanejo v spominu
in so ljudje, zaradi katerih je svet lepši!*

Zahvaljujem se mentorju dr. Franetu Erčulju za nasvete in usmerjanje
ter pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvala gre tudi vsem tistim, ki ste kakorkoli sodelovali pri nastajanju tega dela.

In seveda staršem, ki so mi omogočili študij in potrpežljivo čakali vse do danes.

Ter mojemu najboljšemu prijatelju Andražu, brez katerega
danes ne bi bila to, kar sem.

Hvala vsakemu posebej in vsem skupaj!

RAZLIKE V NEKATERIH PSIHO-SOCIALNIH RAZSEŽNOSTIH IN ZNAČILNOSTIH PROCESA TRENIRANJA MED MLADIMI KOŠARKARJI IN KOŠARKARICAMI

Strani: 68 Tabele: 20 Grafikoni: 7 Literatura: 26 Priloge:1

Ključne besede: košarka, reprezentanca, psihologija športa, motivacija, sociologija športa, analiza razlik

IZVLEČEK

Namen diplomske naloge je bil ugotoviti in analizirati nekatere psiho-socialne razsežnosti in značilnosti procesa treniranja pri mladih košarkarjih in košarkaricah ter ugotoviti razlike med spoloma.

Predvsem me je zanimalo, kakšni so motivi, zaradi katerih se otroci odločajo za košarko in kakšno vlogo imajo pri tem starši. Želela sem tudi ugotoviti, na kakšen način se vključujejo v to športno dejavnost, ali se moška in ženska društva razlikujejo glede članarine in vavnine, kako je s prostočasnimi in družabnimi dejavnostmi mladih košarkarjev in košarkaric, kakšno je število njihovih treningov in tekem, koliko časa namenijo za učenje ter kakšen je njihov učni uspeh.

V raziskavo je bilo vključenih 141 (98 M, 43 Ž) kandidatov za pionirsko košarkarsko reprezentanco Slovenije starih 13 in 14 let. Podatke sem pridobila s pomočjo anonimnega anketnega vprašalnika, ki je obsegal 49 vprašanj.

Rezultati raziskave kažejo, da ne prihaja do bistvenih razlik med spoloma v motivih za ukvarjanje s košarko. Ugotovimo lahko tudi, da imajo starši veliko vlogo pri ukvarjanju mladih s košarko. Ta se nanaša predvsem na podporo in spodbudo, ki jo sicer nekoliko bolj občutijo fantje. Razlike med spoloma lahko ugotovimo tudi pri ciljnih povezanih s košarko, pri izbiri prijateljev, pri pomembnosti športa kot življenjskega področja ter statusu med vrstniki.

Razlik v načinu vključitve v košarko nismo zaznali. Članarino in vadbino plačujejo praktično vsi igralci in igralke, le da prihaja do razlik v višini plačevanja letne članarine. Glede na zelo dober učni uspeh izbranih košarkarjev in košarkaric, lahko sklepam, da praviloma nimajo težav z usklajevanjem šolskih in športnih obveznosti, ne glede na veliko število treningov in tekem, tako za šolo kot za klub.

ABSTRACT

The purpose of this Graduation Thesis was to analyze and figure out some of the psychologically-social elements in the training process of young basketball players and gather enough information to evaluate the gender defined differences between male and female gender in this sport.

Foremost i was interested in the motives that drive the children to train basketball and the role that their parents play with this decision. I also wanted to find out the way in which they include themselves in this sport activity, do the two genders in any way differentiate concerning the membership and training fees, the status of their freetime and social activities, the quantity of their trainings and matches and finally the quantity of time they devote to school by studying and of course the didactic success they achieve.

There was 141 (98 male, 43 female) individuals that were included in this research. All of them were candidates for Slovenian Pioneer Basketball Team aged from 13 to 14 years. The method of data gathering that i used was an anonymous survey comprised of 49 questions.

The results of this research show that there are no obvious differences between the two genders in training motives. We can also conclude that, thinking mostly of support and stimulation, the parents play a big part in their children training careers, although this support is more obviously felt by boys. We can also find some gender differences in the aims toward basketball career, choice of friends, the role this sport plays in their life and even in the status amongst their peers.

There were no obvious differences in the inclusion in basketball. Practicly everyone is paying the fees without any notable differences, although there are some minor annual membership fee deviations.

Considering the good didactic success of chosen trainees, i can only deduce that there are no regular problems with the managing of school and sport obligations not even with the consideration of the great ammount of training and matches that the members take part in.

Kazalo

IZVLEČEK	2
ABSTRACT	4
KAZALO	5
1. UVOD	6
2. SELEKCIJIRANJE	7
2.1 PROCES USMERJANJA, TRENIRANJA IN SELEKCIJIRANJA V KOŠARKI	7
2.2 REGIJSKO SELEKCIJIRANJE	8
2.3 CILJI REGIJSKEGA SELEKCIJIRANJA.....	11
2.4 ORGANIZACIJSKA IN VSEBINSKA ZASNOVA DELA Z DRŽAVNIMI REPREZENTANCAMI.....	11
2.5 PIONIRSKI FESTIVAL V POVEZAVI S KLUBSKIM IN REGIJSKIM SELEKCIJIRANJEM TER ŠOLSKA KOŠARKARSKA LIGA	12
3. MOTIVACIJA V ŠPORTU IN KOŠARKI	14
3.1 POJMOVANJA MOTIVACIJE.....	14
3.2 POJMOVANJE MOTIVACIJE V ŠPORTU	16
3.3 STORILNOSTNA MOTIVACIJA.....	17
3.4 STORILNOSTNA MOTIVACIJA V ŠPORTU	18
3.5 NOTRANJA IN ZUNANJA MOTIVACIJA.....	21
3.6 NIVO ASPIRACIJE.....	22
3.7 MOTIVI	22
4. SOCIOLOŠKE RAZSEŽNOSTI ŠPORTA IN KOŠARKE	25
4.1 SPOLNA IDENTITETA	25
4.2 SOCIALIZACIJA	26
4.3 TRIKOTNIK MED ŠPORTNIKOM, STARŠI IN TRENERJEM.....	26
4.4 STARŠI V ŠPORTU MLADIH.....	28
5. PREDMET IN PROBLEM	30
6. CILJI	32
7. HIPOTEZE	33
8. METODE DELA	34
8.1 VZOREC MERJENCEV	34
8.2 VZOREC SPREMENLJIVK.....	34
8.3 ORGANIZACIJA ZBIRANJA PODATKOV	34
8.4 METODE OBDELAVE PODATKOV	34
9. EMPIRIČNI PODATKI Z RAZPRAVO	35
9.1 OSNOVNE ZNAČILNOSTI MERJENCEV	35
9.1.1 <i>Spol in starost</i>	35
9.1.2 <i>Višina</i>	36
9.1.3 <i>Teža</i>	37
9.1.4 <i>Igralni staž</i>	38
9.1.5 <i>Igralno mesto</i>	38
9.2 PROCES TRENIRANJA IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI	40
9.3 ANALIZA RAZLIK V MOTIVIH ZA UKVARJANJE S KOŠARKO.....	51
9.4 ANALIZA RAZLIK V SOCIALNIH RAZSEŽNOSTI	55
10. ZAKLJUČEK	61
11. LITERATURA	63
12. PRILOGA	66

1. UVOD

V zadnjih letih se v Sloveniji soočamo z nekaterimi negativnimi trendi razvoja košarke (Erčulj, Doupona, 2005). To velja tako za moško in še bolj za žensko košarko. Razvoj bi moral iti v smeri čim večje popularizacije, da bi se za ta šport odločilo čim večje število otrok in da bi se s tem razširila baza mladih.

Saj kot radi rečemo: »Na mladih svet stoji.«

V diplomski nalogi bom posegla na občutljivo področje dela z mladimi košarkarji in košarkaricami.

Za to temo sem se odločila, ker sem košarkarica in trenerka mlajših košarkaric in ker sem tudi sama, kot ena izmed trenerk, sodelovala pri izbiri in nastajanju reprezentance, ki je sestavljena tudi iz igralk sodelujočih v tej raziskavi.

V nalogi bom ugotavljala nekatere osnovne značilnosti usmerjanja v košarko in selekcioniranja, se ukvarjala s procesom treniranja, v nadaljevanju pa se bom osredotočila še na nekatere psiho-socialne razsežnosti. Gre za pomembne podatke z vidika vključevanja v športno panogo in ukvarjanja z njo, ki imajo velik pomen tudi v kontekstu razvojne problematike, ki sem jo omenila v začetku tega poglavja. Velik, homogen in kakovosten vzorec merjencev in merjenk omogoča tudi reprezentativno primerjavo med spoloma oz. mladimi košarkarji in košarkaricami. V bodočnosti bi kazalo izvesti tudi primerjavo z vrstnicami in vrstniki v nekaterih drugih športnih panogah in na ta način še bolj objektivno ovrednotiti izbrane parametre.

2. SELEKCIONIRANJE

2.1 PROCES USMERJANJA, TRENIRANJA IN SELEKCIONIRANJA V KOŠARKI

Med večletnim treniranjem igralcev potekajo najmanj trije procesi, ki so med seboj tesno povezani (Dežman, 2005).

Usmerjanje je način razvrščanja (klasificiranja) otrok ali igralcev v skupine (po izbranih kriterijih), ki se ločijo med seboj po določenih bistvenih lastnostih. Poznamo usmerjanje motorično nadarjenih otrok v košarko in usmerjanje igralcev v njim ustrezno igralno vlogo.

Drugo usmerjanje je postopek razvrščanja igralcev v skupine, ki se ločijo po tistih bistvenih lastnostih, po katerih se ločijo posamezni *tipi igralcev*. Po tem postopku začnemo uvajati specialni proces treniranja, ki je značilen za posamezni tip igralca oziroma njegovo igralno vlogo.

Tipi igralcev so skupine igralcev, ki imajo podobne prevladujoče lastnosti in značilnosti, ki jim zagotavljajo uspešno igranje ene, dveh ali več igralnih vlog.

Večstranski in vsestranski tipi igralcev imajo tako strukturo značilnosti, lastnosti in znanja, ki jim omogoča uspešno igranje več igralnih vlog.

Treniranje : v tem obdobju igralci pospešeno rastejo, postajajo gibalno in umsko sposobnejši, zato je to obdobje primerno za izpopolnjevanje tehnike in za učenje zahtevnejše taktike.

Pri starejših dečkih še ne začnemo s specializiranim treningom, ker se njihove zmožnosti zaradi izredno burne rasti še ne morejo povsem izraziti. Kljub temu po iščemo učinkovite posebnosti v igri posameznih igralcev. Zato naj bo vsebina treniranja teh igralcev podobna kot pri mlajših dečkih, le da je nekoliko večji poudarek na izpopolnjevanju tehnike, posamične in skupinske taktike, razvoju kondicijskih sposobnosti ter skupni (moštveni) taktiki (osebni obrambam, gibljivim napadom proti njim in protinapadu).

Izbiranje (selekcioniranje) je proces izbiranja najboljših igralcev na različnih etapah njihovega razvoja. Predstavlja pedagoški proces, ki je tesno povezan s temeljnim in specialnim procesom treniranja. Poteka na najmanj dveh stopnjah.

Na *prvi stopnji* je proces izbiranja nadgradnja procesa usmerjanja otrok v posamezni šport. Z njim izločimo iz skupine otrok, ki so bili usmerjeni v košarko, tiste, ki so v njej uspešnejši ali pa imajo visok potencial, ki ga pa trenutno še ne znajo izkoristiti v igri. Povezan je s temeljno fazo procesa treniranja (vsestranskim treniranjem).

Na *drugi stopnji* je proces izbiranja nadgradnja procesa usmerjanja mladih igralcev oziroma igralk v ustrezno igralno vlogo. Z njim izločimo iz skupine mladih igralcev, ki so usmerjeni v določeno igralno vlogo (vloge), tiste, ki so v njej uspešnejši. Povezan je s specialno fazo procesa treniranja (večstranskim in specializiranim procesom treniranja).

Po Pavloviču (Pavlovič, 2006) je selekcija celotnost vseh postopkov in mer, s katerimi določimo tiste kandidate iz populacije otrok, ki imajo največ možnosti za doseganje vrhunskih rezultatov v obdobju najvišje tekmovalnosti. Selekcija ni enkratna akcija, temveč proces.

Preden se odločimo in začnemo ustvarjati selekcijo, moramo imeti oblikovan sistem kriterijev za pravo oceno kvalitete. Celovit pristop k selekcioniranju pomeni, da spoštujemo kriterije kot so: osnovna in specifična sposobnost, znanje, uspešnost posameznega igralca na posamezni poziciji (Trninič, 2000).

2.2 REGIJSKO SELEKCIONIRANJE

Kljub temu da ima košarka v Sloveniji dolgo in uspešno tradicijo, lahko rečemo, da je še vedno potrebno veliko narediti za stabilnost in nadaljnji razvoj.

V tej smeri je bilo v preteklih sezonah že veliko narejenega, predvsem pa je sedaj potrebno izkoristiti rezultate in pozitivno klimo reprezentance.

Dosedanje izkušnje in rezultati moških reprezentanc mlajših kategorij, v zadnjih sezonah viden napredek tudi v ženskih reprezentancah so pokazali, da je obstoječi sistem regijskega selekcioniranja v povezavi s panožnimi športnimi šolami – košarka,

izjemno učinkovita in kakovostna osnova selekcioniranja ter vzgoje mladih košarkarjev in košarkaric.

Najperspektivnejše igralce in igralke torej evidentiramo na tekmah šolskih moštev in moštev košarkarskih društev ter področnih selekcij. Tiste, ki svojega potenciala še ne znajo izraziti v igri, pa predlagajo trenerji društev.

Sama sem mnenja, da veliko igralcev ostane neopaženih, ker ne izstopajo po danih koših. Vendar pa to odlično nadomestijo s skoki, asistencami, obrambo, s kolektivnim duhom ...

Pri selekcioniranju moramo tudi paziti, da ne bomo prehitro izločili igralcev oziroma igralk, ki so nadpovprečno visoki, ki imajo občutek za met, so pa trenutno v igri zaradi različnih pomanjkljivosti še neučinkoviti. To še posebno velja v obdobju pospešene rasti. Tudi zato je način regijskega selekcioniranja primeren, ker na vseh teh tekmah in treningih sodeluje več trenerjev in je možnost »izgube« perspektivnega igralca minimalna.

Na tem mestu je smiselno dodati, da ni najučinkovitejša ekipa tista, ki je sestavljena iz najučinkovitejših igralcev, ampak tista, ki v interakciji vseh svojih igralcev daje najboljše rezultate. Torej ni dovolj, da so posamezniki kvalitetni, kvalitetna mora biti tudi skupina, kateri pripadajo

Model regijskega selekcioniranja reprezentanc mlajših kategorij je v moški košarki uveljavljen že nekaj let. Pokazal se je kot zelo uspešen in učinkovit tako v smislu zagotavljanja širine selekcijske baze kakor tudi v smislu kakovosti in tekmovalnih rezultatov. Povzeli so ga tudi v ženski košarki

Regijsko selekcioniranje mladih košarkarjev in košarkaricah poteka po različnih slovenskih regijah. V letu 2006, ko smo izvajali našo raziskavo, so bili fantje glede na regije razdeljeni v 8 skupin po 15 igralcev, dekleta pa v 4 skupine po 15. Na vsako skupino sta bila dodeljena 2 trenerja, ki tudi v svojem klubu delujeta z mlajšimi selekcijami. Najširši seznam so oblikovali trenerji iz vsakega kluba. Imeli so proste roke pri izbiri kandidatov, ki so si po našem mnenju, seveda ob upoštevanju določenih kriterijev, zaslužili to mesto.

Dežman (2005) je kriterije za izbor razdelil tako:

- ustreznost starost in zdravstveno stanje;
- kakovost in izkušnje: - kakovost igralca (absolutna, dejanska),
- igralne izkušnje ;
- ustreznost (glede na strukturo moštva, uigranost ter izbran model taktike igre);
- medsebojni odnosi (z igralci in trenerjem);
- stopnja strinjanja s cilji (kolektivni cilji, vsebina priprav, vloga v moštvu).

Že na samem začetku so bili izbrani tudi trenerji reprezentančne selekcije. Ti so nas usmerjali in pomagali pri delu (tudi sama sem bila trener regijske selekcije deklet), predvsem pri krčenju seznamov po treningih in turnirjih. Na koncu smo dobili 15 igralcev in 15 igralk, ki se bodo potegovali za 12 mest, ki vodijo v samo reprezentanco.

Zelo pomembna za delo v prihodnosti je natančna razmejitev strokovnega in organizacijskega dela, saj le to zagotavlja sistematično in nadzorovano delo in obenem kaže na stabilnost temeljnih dejavnikov in s tem na napredek.

Povečanje učinkovitosti in tudi rezultatske uspešnosti reprezentančnega selekcijskega procesa je v veliki meri odvisna od sodelovanja klubskih trenerjev in predvsem trenerjev, ki so pripravljeni sodelovati pri delu s področnimi selekcijami. Sodelovanje je tisto, ki kaže na svetlo prihodnost klubske in reprezentančne košarke v Sloveniji.

2.3 CILJI REGIJSKEGA SELEKCIONIRANJA

Regijsko selekcioniranje je ciljno usmerjeno v sistematični pregled:

- morfološko motoričnih preddispozicij,
- elementarnega tehnično taktičnega košarkarskega znanja,
- igralnih sposobnosti.

Osnovni cilj in namen selekcioniranja je formiranje reprezentance (v našem primeru pionirske) in pregled za košarko vseh zanimivih fantov in deklet v tej generaciji, hkrati pa narediti čim več na področju povezovanja klubske in šolske košarke (pionirski festival).

2.4 ORGANIZACIJSKA IN VSEBINSKA ZASNOVA DELA Z DRŽAVNIMI REPREZENTANCAMI

Smernice dela z reprezentancami so določene v Pravilniku o delu s košarkarskimi reprezentancami Slovenije, s katerim se urejajo obveznosti in pravice Košarkarske zveze Slovenije, košarkarskih klubov oz. društev, igralcev ter trenerjev do košarkarskih reprezentanc Slovenije in način delovanja košarkarskih reprezentanc Slovenije (Dežman idr., 2003).

V košarkarske reprezentance Slovenije so izbrani najboljši igralci-ke, ki tudi po osebnostnih lastnostih dostojno zastopajo slovensko košarko in Slovenijo.

Cilj treniranja in tekmovanja članskih reprezentanc je čimbolj uspešno nastopanje na uradnih tekmovanjih.

Cilji priprav in tekmovanj reprezentanc mlajših kategorij so:

- načrtno vzgajanje, selekcioniranje in pripravljanje mladih igralcev-lk, ki so usmerjeni v doseganje vrhunskih rezultatov, primerljivih z dosežki vrstnikov v mednarodnem merilu;
- izpopolnjevanje in pridobivanje mednarodnih izkušenj igralcev-lk in trenerjev;
- v skladu z realnimi možnostmi čimbolj uspešno nastopanje na uradnih tekmovanjih.

2.5 PIONIRSKI FESTIVAL V POVEZAVI S KLUBSKIM IN REGIJSKIM SELEKCIONIRANJEM TER ŠOLSKA KOŠARKARSKA LIGA

Glede na to, da so nas v raziskavi zanimali podatki o šolskih in klubskih treningih in tekmah, je prav, da vemo, v kakšna tekmovanja se lahko šola vključi in kako potekajo ter kaj prinašajo.

V Sloveniji razvijamo *množično* in *kakovostno* košarko.

Množična košarka predstavlja temelj za razvoj kakovostne košarke. Otroci se udeležujejo tekmovanj na šolski ravni, kar zagotavlja množičnost, ter tekmovanj na klubski ravni. Vrh kakovostne košarke pa predstavlja člansko moštvo.

Po dosedanjih izkušnjah sodeč, daje medsebojno sodelovanje med osnovnimi šolami in košarkarskimi društvi najboljše rezultate pri iskanju in treniranju mladih košarkarjev in košarkaric, zato je potrebno to sodelovanje v prihodnosti še razširiti in izboljšati (Dežman idr., 2003).

Še posebno skrb bomo morali usmeriti v delo z najmlajšimi ter mlajšimi dečki in deklicami. Ti predstavljajo širok temelj, iz katerega društva izbirajo nadarjene igralce in igralke za moštva.

Šole ponujajo vsako leto veliko različnih interesnih dejavnosti, tudi tekmovanji, kot sta Pionirski festival in ŠKL.

Pionirski festival (PF) je del tekmovalnega sistema Košarkarske zveze Slovenije. Poteka v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport oziroma Zavodom za šport Slovenije in je tudi uradno šolsko prvenstvo za mlajše in starejše učence in učenke (Slana, 2004).

Vsako leto, letos že 41. se, od najnižje ravni pa vse do finala, predstavi približno 10.000 igralcev in igralke. To je izjemna številka, saj v Sloveniji ni nobenega tekmovanja s tako množičnostjo (Perko, 2005).

PF ima tudi nekaj posebnosti. Od šol se zahteva, da na tekmi nastopijo vse igralke oz. igralci v ekipi. S tem se zagotavlja ustrezno minutažo, predvsem pa motiv za nadaljnje delo (Perko, 2005). Če tega ne bi bilo, tekmovanje prav gotovo ne bi bilo tako množično. Za razliko od Šolske košarkarske lige (ŠKL), ki je še eno množično tekmovanje pri nas, je tekmovanje ločeno po spolu.

Ker je Pionirski festival eno najpomembnejših tekmovanj v zagotavljanju množičnosti v košarki, je le temu potrebno posvetiti še več pozornosti, predvsem pa mora postati še bolj odmevno.

Na vseh tekmah, pa naj bo to PF ali ŠKL, se nehote izvaja nekakšna selekcija. Tekme si ogleda veliko trenerjev, ki tudi na ta način odkrijejo marsikateri talent.

Nesporno dejstvo je, da je ŠKL (pod okriljem Zavoda ŠKL Ljubljana) »naredila veliko za košarko», predvsem pa za aktivacijo deklet v košarko. V desetih sezonah je projekt, ki spodbuja redno vadbo in delo, uspel privabiti preko 100.000 mladih. Vendar tu ne gre le za igralce ampak tudi za plesalce, navijaške skupine, krožke, mentorje ... Izvaja se v osnovnih in srednjih šolah (Slana, 2004).

Upam si trditi, da je začetek ŠKL-ja doprinesel k temu, da so skoraj povsod začeli v šole uvajati košarko, tudi za dekleta. In praviloma vsi, ki igrajo za klub, z veseljem nastopajo tudi za svojo šolo in obratno.

Tudi sama sem sodelovala v tem projektu. V premierni sezoni ŠKL -ja smo z osnovno šolo Antona Globočnika iz Postojne postali prvaki.

Tako eno kot drugo tekmovanje ima prednosti in pomanjkljivosti. Sinergija PF in ŠKL -ja pa bi po mojem mnenju prinesla veliko dobrega za samo košarko.

3. MOTIVACIJA V ŠPORTU IN KOŠARKI

Eden izmed pomembnih dejavnikov uspešnosti v športu in tudi v košarki je tudi področje psihologije. Eno ključnih vlog pri tem igrajo tudi motivacijske razsežnosti.

Motivacija v najširšem smislu predstavlja usmerjeno, dinamično komponento vedenja (Musek, 1982 v Tušak in Tušak, 1997). Torej je proces spodbujanja in usmerjanja dejavnosti zaradi uresničitve cilja. Ta proces je precej zapleten, njegovo razumevanje pa otežuje pojmovna zmeda, ki vlada na področju psihologije motivacije.

Ta proces je precej zapleten, njegovo razumevanje pa otežuje pojmovna zmeda, ki vlada na področju psihologije motivacije (Kajtna, 2006).

Psihologija športa se ukvarja z mnogoterimi psihološkimi značilnostmi športne aktivnosti. Morda najpomembnejše področje znotraj panoge predstavlja področje o motivaciji. Čeprav spoznanja psihologije motivacije dajejo marsikatero pomembno spoznanje tudi za psihologijo šport, pa se v zadnjih letih vedno bolj uveljavljajo samostojna spoznanja raziskav s področja raziskovanja konkretne športne aktivnosti. Tudi motivacija ni nikakršna izjema, zato je za razumevanje motivacije v športu potrebno k problemu pristopiti s svojimi, športno specifičnimi modeli, ki na eni strani pobirajo spoznanja splošne psihologije motivacije in jih kombinirajo s specifičnostmi športa, trenajnega procesa in tekmovanj (Tušak, 1999).

3.1 POJMOVANJA MOTIVACIJE

Razlag motivacije je več, odvisne so od pojmovanja človekove narave in družbenih odnosov, v okviru katerih poteka življenjski proces (Tušak in Tušak, 1997).

Poznamo Frudovo psihoanalitično teorijo, McDougall-ovo instinktivistično, Murray-ovo teorijo potreb, potem faktorske teorije motivacije, Hullovo teorijo gona, Skinnerjevo teorije operantnega učenja in mnoge druge.

Tušak in Tušak (1997) ločita štiri glavne tipe motivacijskih teorij:

KOGNITIVNE TEORIJE MOTIVACIJE

Kognicija je dejanje oziroma proces spoznanja. Tovrstne teorije temeljijo na predpostavki, da za vsakim vedenjem stoji spoznanje, neka ideja oziroma misel.

Slabost teh teorij je, da ne upoštevajo nezavednega in tako zanemarijo velik del motivacije. Danes so se uveljavila predvsem socialno-kognitivna pojmovanja motivacije.

HEDONISTIČNE TEORIJE MOTIVACIJE

Te teorije povdarjajo, da je doseganje ugodja najpomembnejša stvar. Oseba je aktivna, da bi dosegla zadovoljstvo oziroma se izognila nezadovoljstvu.

Slabost teh teorij je, da so občutki ugodja in bolečine ter zadovoljstva in nezadovoljstva precej subjektivni.

INSTIKTIVISTIČNE TEORIJE MOTIVACIJE

Te teorije so že stare, a še vedno precej popularne. Nagoni predstavljajo najbolj poenostavljeno in preprosto razlago večine vedenja.

TEORIJE GONA

Gon je fiziološki pogoj, ki žene osebo k zadovoljitvi njenih potreb.

Ena izmed možnih delitev teorij motivacij je delitev na VSEBINSKE, ki se osredotočijo na raziskovanje faktorjev osebnosti posameznika in okolja, ki producirajo višji nivo vedenja. In PROCESNE, ki izhajajo iz predpostavke, da je vedenje naučeno in je rezultat določenih procesov, ki jih je posameznik izkusil.

3.2 POJMOVANJE MOTIVACIJE V ŠPORTU

Motivacija ima velik pomen v psihologiji športa. Seveda ima šport svojo motivacijo in s tem motivacijsko psihološko stran. Sprva gre za usmeritev v šport in nato za posebno motivacijo v prizadevanju. Teorij splošne motivacije ne moremo popolnoma aplicirati na motivacijo v šport. Gre za velike vsebinske težave, ki so povezane s storilnostno usmerjenostjo in tekmovalnostjo na eni, ter usmerjenostjo k nalogi na drugi strani.

G. C. Roberts (1992; v Tušak, 1999) pravi, da trenerji motivacijo v športu slabo razumejo in da je treniranje izrazito konzervativen poklic. Tušak (1999) pa govori o prevladujočih napakah, ki so posledica zgrešenega pojmovanja motivacije:

- pogosto trenerji mešajo pojma motivacije in vzburjena oz. ekscitacije. Govori se o predtekmovalnih motivacijskih nagovorih, ki potekajo v zadnjih trenutkih pred tekmo v garderobah, kjer trener poskuša "motivirati" svoje moštvo za zmago ali jih pripraviti do boljšega nastopa. Ta tehnika je sicer kratkoročno lahko učinkovita, vendar pa tu ne gre za motivacijo, pač pa prej za povzročitev vzburjenja, ki lahko vpliva na povečanje agresivnosti in na boljšo pripravljenost na začetek tekme;
- druga napaka v razumevanju motivacije je to, čemur trenerji pogosto rečejo "pozitivno mišljenje." Čeprav obstajajo dokazi, da pozitivno mišljenje preko samozavesti deluje pozitivno na športnikovo storilnostno vedenje, pa znamenite in pogoste trenerjeve sugestije ali celo ukazi "ti to zmoreš" lahko delujejo izrazito demotivacijsko, če so zgrajene na nerealnih temeljih, hkrati pa tudi nimajo dolgoročnega motivacijskega značaja;
- tretja napaka je v prepričanju mnogih, da je motivacija trdno zakoreninjena v človeškem organizmu, da je njeno notranje stanje človeku dano, prirojeno, zato ga je težko ali celo nemogoče menjati. Zato se trenerji pogosto pri vzpodbujanju svojih športnikov trudijo manj, kot bi se morda morali, rezultat pa je seveda prepogosto športnikovo prenehanje s športom. Tega si še posebej ob velikosti baze, ki jo imamo na voljo, v Sloveniji ne bi smeli privoščiti.

Od motivacije je odvisna izbira in zanimanje za neko dejavnost (šport), vztrajanje v dejavnosti, intenzivnost izvajanja in ustreznost izvajanja glede na normative. Izvajanje

dejavnosti je funkcija motivacije ter sposobnosti, spretnosti in motivacije in ne samo sposobnosti ali spretnosti. Stopnjo naučenosti neke naloge najbolj pokaže njeno izvajanje, seveda ob podpori ustrezne motivacije in ostalega ravnovesja organizma.

Motivacija ima v športnikovem življenju zelo pomembno vlogo, pa kljub temu prihaja do slabega razumevanja pojma motivacije. Kar vodi do napak, tudi trenerjev, ki mešajo pojma motivacija in vzburjenje, "pozitivno mišljenje« ...

3.3 STORILNOSTNA MOTIVACIJA

V različnih življenjskih situacijah se moramo izkazovati z dosežki in cilji. Vendar obstajajo precejšnje razlike v merilih in standardih, ki si jih posamezniki zastavljajo ob takšnih storitvah. Tu ne gre le za motiviranost ob konkretnem cilju ali dosežku, marveč za relativno trajno naravnost posameznikov k višjim ali nižjim ciljem. Strokovnjaki govorijo o storilnostni naravnosti ali o storilnostni motivaciji kot osebni potezi.

Znano je, da nekateri ljudje v splošnem težijo k višjim in težavnejšim ciljem kot drugi, pravimo, da imajo višjo raven aspiracije. Raven aspiracije in storilnostna motivacija sta močno odvisni od preteklih izkušenj in ne samo od dejanskih sposobnosti. Seveda sta storilnostna naravnost in raven aspiracije posebno visoki tedaj, kadar se srečno ujamejo odločilni dejavniki: zahteve in norme, ki jih posamezniku postavlja okolje, njegovo lastno sprejetje teh norm, pozitivne in uspešne izkušnje s prejšnjimi dosežki in sposobnosti, ki ustrezajo zastavljenim ciljem.

Pionirski raziskovalci storilnostne motivacije so opozarjali na veliko kulturno odvisnost od tega pojava. Kulturna pogojenost vzgoje lahko povzroči bodisi dvig bodisi relativen upad splošne storilnostne naravnosti. Medtem ko je za nekatera družbena okolja značilno izredno spodbujanje storilnosti, tudi sodobna zahodna civilizacija sodi mednje, je za druge značilna veliko nižja storilnostna motivacija.

Na splošno bi lahko rekli, da zgodnje navajanje in nagrajevanje samostojnosti ter samoiniciativnosti pri storitvah krepi storilnostno motivacijo ne glede na to, v kakšnem kulturnem kontekstu se sicer pojavlja.

3.4 STORILNOSTNA MOTIVACIJA V ŠPORTU

Glavna usmeritev v proučevanju motivacije na področju športa je ugotavljanje njenega pomena in vloge pri doseganju športnih rezultatov. Tako je tudi storilnostna motivacija predmet številnih raziskav.

Raziskovalci motivacije v športu so se opredelili predvsem na dejavnike osebnosti, socialne dejavnike in kognicijo oziroma misli, ki pritegnejo športnikovo pozornost že dolgo pred tekmovanjem, v času treninga in priprav na tekmovanje ter tik pred tekmo in v trenutkih nastopa. Športnik je odgovoren za svoj nastop oziroma dokončanje naloge, ki že sama po sebi vključuje določen izziv. Take okoliščine v veliki meri določajo motivacijske dispozicije in kognitivne predpostavke, ki vplivajo na človekovo vedenje v storilnostnih situacijah. Različne hipoteze so poskušale odkriti determinante storilnostnega vedenja (Tušak, 1999).

Te naj bi bile:

- motivi izogibanja in približevanja in njihove incetivne vrednosti,
- pričakovanja,
- incetivne vrednosti uspeha in neuspeha,
- kognitivne ocene uspeha in neuspeha.

Tušak (1999) pravi, da je storilnostno vedenje najpogosteje definirano kot:

- vedenjska intenziteta (poskušati bolje, močneje);
- vztrajnost (vztrajati kljub možnim negativnim posledicam oz. neuspehom ali počasnemu napredovanju);
- izbira možnih akcij oz. aktivnosti za doseganje cilja;
- nastop, izvedba oz. rezultat te aktivnosti.

V športu govorimo o storilnostnem vedenju takrat, ko se udeleženci trudijo močneje kot sicer, ko se koncentrirajo bolj kot običajno, polagajo več pozornosti vsemu v zvezi s športom, izbirajo daljše treninge, nastopajo bolje in ostajajo oziroma se prenehajo ukvarjati s športom.

Maehr in Braskamp (1986; v Tušak, 1999) pa opozarjata, da večina raziskav govori o vedenjskih vzorcih, na osnovi katerih zaključujemo o športnikovi motivaciji, ne nakazujejo pa determinant, na katere bi se naslonili ob ugotovitvah, da je določen posameznik nemotiviran.

Obstajajo pa tudi drugi vidiki storilnostne motivacije. McClelland, Atkinson in sodelavci (1953, v Tušak, 1999) pravijo, da je to eden izmed najbolj prikladnih konceptov motivacije, ki je že zelo zgodaj našel aplikativno vrednost v športu.

Tušak navaja tri osnovne pristope k razlikovanju storilnostne motivacije. Prvi pristop je aplikacija splošnih motivacijskih teorij na specifične procese storilnostne motivacije (J. S. Adamsov pristop storilnostno – orientirane motivacije, 1965).

Drugi pristop predstavlja razvoj bolj omejenih teorij, specifično orientiranih k storilnostni motivaciji (McClelland in Atkinson, 1961; Hornerjevo delo “Strah pred neuspehom”, 1968 in predvsem Wienerjev sistem atribucij za uspeh in neuspeh, 1972). Tretji pristop je aplikacija storilnostnega modela v športu, t. i. Perspektiva storilnostnih ciljev v okviru socialno – kognitivne perspektive (Nicholls, 1981; Dwek in sod., 1986; v Tušak, 1999).

Poznamo več možnosti razdelitve storilnostne motivacije (Tušak, 1999):

- **pozitivna** in **negativna** storilnostna motivacija (pri pozitivni gre za željo za dosežkom, pri negativni pa za težnjo po izogibanju kaznim oz. posledicam);
- **intrinzična** in **ekstrinzična** storilnostna motivacija (prva izhaja iz notranjega zanimanja in je vedno pozitivna, ekstrinzična pa je zunanja in je lahko tako pozitivna kot negativna);
- **splošna** in **specifična** tekmovalna motivacija (splošna se nanaša na splošno orientiranost k športu, specifična pa na samo orientacijo na tekmovanju).

Največ so se s storilnostno motivacijo ukvarjali McClelland in njegovi sodelavci (1961, 1962, 1965; v Tušak, 1997). Ugotavljali so osebne lastnosti visoko storilnih ljudi, omogočili so merjenje storilnostne motivacije in hkrati ugotavljali njen vpliv na specifične situacije.

Značilnosti posameznikov, ki so visoko storilnostno orientirani, so (Tušak, 1999):

- delati dobro v različnih pogojih negotovosti;
- pripravljenost na dolgotrajno trdo delo;
- prepričanje, da samo trdo delo vodi do rezultata in vpliva nanj;
- stremljenje k zadovoljstvu, optimizmu, samozavedanje;
- sposobnost odložitve zadovoljstva in
- dolgotrajna udeležba oz. vztrajnost v aktivnosti.

Visoko storilnostno motivirani športniki izbirajo cilje, ki predstavljajo izziv, hkrati pa so dosegljivi. Takšni športniki niso avanturisti in imajo raje naloge, kjer so rezultati neposredno odvisni od dela in od sposobnosti, ne pa od sreče ali naključja. Bolj jih zanima sama storilnost, samo delo, kot pa nagrade, ki so rezultat takega dela. Stalno pa potrebujejo povratno informacijo o uspešnosti svojega dela in svojih prizadevanjih za doseg cilja. Da so lahko uspešni, mora biti povratna informacija stalna, objektivna, pozitivna in konkretna. Visoka storilnostna motivacija vpliva tudi na povečano stopnjo koncentracije pri izvajanju dela in nalog za doseg cilja. Taki športniki lažje usmerijo svoje vedenje k doseganju cilja, saj tudi neprimerno več razmišljajo o sami optimalni izvedbi, kot pa športniki z majhno ali povprečno storilnostno motivacijo (Tušak in Tušak, 1999).

Med različnimi vidiki storilnostne motivacije poznamo tudi drugi pogled nanjo, ki pravi, da se potreba po doseganju uspeha odraža na dva načina:

- potreba po doseganju uspeha z delom;
Ta faktor kaže predvsem pozitivno storilnostno orientacijo. Gre za potrebo po doseganju uspeha z lastnim trudom oz. potrebo po dobro opravljenem delu.
- Potreba po doseganju uspeha ne glede na vloženo delo;
Taka motivacija je velikokrat značilna za mlade športnike, ki še niso dosegli

večjih uspehov in jim je to trenutno primarnega pomena. Pogosta je pri športnikih, ki po nekaj uspešnih sezonah padejo v formi in nekaj sezon ne zmorejo več priti v ospredje. V takih trenutkih je tudi tovrstna storilnostna motivacija pomembna, saj daje neke osnovne spodbude, da proces treninga lahko kolikor toliko nemoteno teče. Če je taka motivacija prevladujoča pri uspešnem športniku, je to precej negativno, še posebno v kombinaciji z nizko potrebo po doseganju uspeha z vloženim delom. V taki situaciji je nujna rekonceptualizacija motivacije športnika, saj bo sicer zelo hitro sledil motivacijski zlom.

Delež storilnostne motivacije (v primerjavi s celostno motivacijo) se ocenjuje na osnovi rezultatov motiviranosti za uspeh z delom in uspehom ne glede na vloženo delo. Ne glede na to, da rezultate tekme med dvema enakovrednima nasprotnikoma dostikrat krojijo naključja, pa so rezultati v daljšem obdobju praviloma plod trdega dela na treningih (Zadražnik, 1998). Pomembno je, da igralci radi trenirajo, da si žele bolj kakovostno in pod strokovnim vodstvom trenirati ter da jim napori niso odveč. Ta lastnost igralca je pravo gibalno napredka in pot k trajnim rezultatom njegovega dela.

Pomembna je tudi storilnostna motivacija, ki je težnja posameznika po doseganju ustreznih rezultatov, takih ki so primerljivi s standardi uspešnosti (Lens, 1995; v Bednarik in Tušak, 2001).

3.5 NOTRANJA IN ZUNANJA MOTIVACIJA

Kolikor je avtorjev, toliko je pojmovanj in razlag motivacijskih teorij oz. motivacije. Vendar lahko v grobem razdelimo motivacijo v dva velika razreda:

- NOTRANJO (intrinzična),

- ZUNANJO (ekstrinzična).

Prva izhaja iz notranjega zanimanja in je vedno pozitivna, ekstrinzična pa je zunanja in je lahko tako pozitivna kot negativna.

Notranja je rezultat interesov, hotenj in želja po napredovanju in razvoju. Zunanja pa se kaže kot težnja igralcev, da iščejo zunanje spodbude, bodisi pri starših, trenerju, soigralcih, ki jim pomagajo pri postavljanju in doseganju ciljev.

V zunanji motivaciji prepoznamo nagrade, denar, darila, medtem ko pri notranjih virih lahko prepoznamo potrebo po uspehu, po prepoznavanju in priljubljenosti.

3.6 NIVO ASPIRACIJE

Z motivacijo sta zelo povezana tudi koncept nivoja aspiracije in koncept samopodobe. Nivo aspiracije predstavlja dolgoročne cilje in samopodobo športnik. Če posameznik želi postati uspešen trener ali športnik, mora biti motiviran za doseg tega dolgoročnega cilja (Tušak in Tušak, 1997).

Pričakovanja v športu zelo težko definiramo z uspehom ali neuspehom, ker ne vemo, da nekemu nek rezultat pomeni uspeh, drugemu pa mogoče poraz. Zato je bolje govoriti o stopnji uspeha oziroma stopnji neuspeha.

Kadar so športnikove sposobnosti skladne z njegovim nivojem aspiracije, govorimo o dobro prilagojenem športniku z realnimi pričakovanji. Če je njegov nivo aspiracije nižji, kot so njegove sposobnosti, športnik ne bo mogel realizirati svojih potencialov.

V obratnem slučaju pa bo rezultat previsokega nivoja aspiracije neprijetna frustracija, ki izvira iz nezmožnosti doseči pričakovanje cilje. Zelo pogost je slučaj prenizkega nivoja aspiracij pri športniku. Taki športniki nikoli ne morejo izkoristiti svojih potencialov (Tušak in Tušak, 1997).

3.7 MOTIVI

Tušak (1999) navaja, da lahko motive opredelimo kot dinamogene dele motivacijske strukture, ki neposredno izzivajo človekovo aktivnost in jo usmerjajo k določenemu cilju. So razmeroma stabilne strukture kognitivno-konativnega prostora, ki se začne oblikovati že v zgodnjem otroštvu. Veliko teh motivov je podobnih živalskim instinktom, še več je takšnih, ki so se razvili pod vplivom najrazličnejših notranjih in

zunanjih izkušenj. Prevlada enega ali več motivov nad drugimi je posledica različnih življenjskih situacij in individualnih izkušenj. Človekova dejavnost je odvisna od bioloških in socialnih potreb ter od življenjskih razmer, v katerih je človek doraščal, in v katerih živi. Te potrebe pridovedejo k dejavnosti šele tedaj, ko se izrazijo v duševnosti kot nagibi, motivi ali težnje. Sam obstoj potrebe še ne povzroči nujno ustrezne dejavnosti. Zgolj zaradi potrebe po gibanju še ne nastopi nujno ustrezna aktivnost, to je gibanje. Potreba po gibanju se mora prej izraziti v človekovi duševnosti tako, da sproži ustrezen motiv, ki vodi do akcije. S fiziološkega stališča so motivi stanja živčnega vzburljenja, ki opozarjajo na obstoj potreb, tako da se sproži mehanizem za njihovo zadovoljitev.

Motivi so sestavljeni in v njih ločimo tri komponente:

- določeno vsebino, na primer potrebo po hrani, po počitku, po priznanju in podobno. Vsebina motiva je lahko vse, kar človek potrebuje, kar si želi in kar določa cilj, h kateremu stremi;
- določeno čustveno barvo, ki odseva čustveno vrednost in čustveni pomen, ki ga ima vsebina motiva za človeka. Izraža se v razponu od občutja ugodja na eni, do občutja ugodja na drugi strani;
- določen motorični impulz, ki predstavlja telesno pripravljenost za aktivnost, ki se sproži tedaj, ko želi človek potrebo zadovoljiti.

Navedene tri komponente zasledimo v vsakem motivu, le da niso v vsakem motivu enako močno zastopane oziroma se spreminja njihova zasičenost. Procesu izrivanja in zavrtosti v različni meri prizadevajo tako posamezne komponente motivov kot tudi posamezne kategorije motivov.

Motivi imajo lahko pozitiven ali negativen predznak, odvisno od tega, ali se približujemo ali oddaljujemo od cilja. Čim bližji je cilj, tem močnejši je motiv. Oddaljeni cilji sprožijo šibko motivacijo. Tekmovalcu, ki mora v svoje napredovanje vložiti veliko časa in vadbe, moramo postaviti nekaj bližnjih ciljev, da zadržujemo dovolj močno motivacijo skozi proces treniranja.

Od oblikovanja motivov je odvisen osebni razvoj, kajti način, kako se je otrok v mladosti naučil usklajevati svoja pričakovanja z življenjskimi možnostmi, je v veliki

meri odločilen za bodoče doživljanje in ravnanje. To oblikovanje je odvisno od narave zgodnjih izkušenj in življenjskih razmer v neposredni okolici, predvsem doma. Posredno je oblikovanje osebnosti odvisno tudi od širšega okolja, kamor spada tudi šport, in socioloških dejavnikov, ki jih določa oblika družbene organiziranosti. V zgodnji mladosti pa je družina tisti neposredni vzvod, po katerem družba vpliva na individualni človekov razvoj.

Seveda je proučevanje motivov vodilo v poskuse določanja vodilnih motivov in s tem v klasificiranje le-teh. Raziskovanje človeških motivov sega še v čas Freuda in kasneje C. G. Junga. Celotno motivacijsko dejavnost sta pojasnjevala z libidom kot osnovno motivacijsko in življenjsko energijo. Vendar so se njune raziskovalne metode začele in končale na osnovi logike in intuicije. Število motivov so na začetku zreducirali na zelo majhno število ali celo samo na enega (Adler, Goldstein). Kasneje so znanstveni poskusi na področju motivacije šli v drugo skrajnost in poskušali na vsak "zakaj" odgovoriti s posebnim motivom. Ne ena ne druga stran pa ne podajata znanstvene razlage, ki bi pojasnila človekovo vedenje in dinamiko osebnosti. Med največje in najuspešnejše proučevalce motivov prav gotovo lahko štejemo A. Maslowa. Znan je njegov model hierarhije potreb (1954).

Odveč je poudarjati, da je potrebno najprej zadovoljiti osnovne potrebe, šele potem se usmerimo k "višjim" (po varnosti, ljubezni, ugledu, spoštovanju ...). Ko so te zadovoljene, človek teži k uresničitvi svojih potencialov- talentov, k samoaktualizaciji. Masek te težnje imenuje "potrebe bivanja". Velik doprinos sta dala tudi H. A. Murray (1938) s svojim sistemom manifestnih potreb in R. B. Cattell (1957), ki je na osnovi faktorске analize izluščil "erge" in "sentimente". Masek (1993) pravi, da jih lahko mirno dodamo k osnovnim potrebam. Še vedno pa potekajo razprave o tem, ali so osnovni motivi vrojeni ali pridobljeni.

Danes ima psihološka znanost že precej natančnejšo podobo o tem, kateri motivi so osnovni in ali so ti vrojeni ali naučeni kot posledica kulturnih vzorcev, učenja in seveda osebnih izkušenj. Kljub vsemu pa se sprašujemo, kakšni so medsebojni odnosi med motivi. V posamezni situaciji nek motiv prevlada nad drugim. Torej na človeka hkrati vpliva več motivov. Govorimo lahko o motivacijskem pluralizmu, ravno tako pa tudi o hierarhiji motivov.

4. SOCIOLOŠKE RAZSEŽNOSTI ŠPORTA IN KOŠARKE

Sociologija športa je empirična in teoretična znanost, ki raziskuje družbene pojave vezane za šport in njegovo družbeno funkcijo. Gre za znanost, ki proučuje zakonitosti odnosov in procesov, ki vplivajo na športno vzgojo, vrhunski šport in športno rekreacijo nasploh, še posebej pa njihov vpliv na strukturo in razvoj tistih antropoloških karakteristik, od katerih je direktno ali indirektno odvisna učinkovitost posameznika v športnih dejavnostih (Doupona in Petrović, 2000).

4.1 SPOLNA IDENTITETA

Pri delitvi po spolu, na moške in ženske, sta pomembna dva koncepta, ki sta v angleškem jeziku ločena kot *sex* in *gender*. V slovenskem prevodu pa oba izraza pomenita spol, vendar je uveljavljena opredelitev, po kateri *sex* meri na biološko stanje ženske in moškega (fiziologija, anatomija, genetika) , *gender* pa na socialne, kulturne in psihološke procese.

V družbenih analizah športa se kot najbolj popularen način razlaganja, kako posamezniki prevzemajo spolno (*gender*) identiteto, uporablja koncept socializacije. Kot pravi J. Hargreaves, je dokazano, da je "družina" prostor, kjer se že od otroštva internalizira poseben način obnašanja, ki odgovarja družbenim pričakovanjem glede otrokovega spola in vpliva na njegovo prihodnje vključevanje in vedenje v športu.

Danes smo prišli do stadija, ko je obče priznано, da problem žensk obstaja. Že pri iskanju vzrokov pa so mnenja znanstvenikov različna. Glavna razhajanja se kažejo v dveh pogledih. Del strokovnjakov zagovarja tezo, da gre vzrok za razlike iskati v biološki in genetski raznolikosti spolov, drugi pa trdijo, da so razlike plod socialnih in kulturnih politik – torej umetno proizvedene (Doupona, 2004).

4.2 SOCIALIZACIJA

Človek je zaradi biološke nesamostojnosti, že ko se rodi, vezan na skupino. Od skupine pa v procesih socializacije prevzame obnašanje, navade, govorjenje, obveznosti, kulturo. »V življenjskem ciklusu posameznik običajno prehaja od prostorsko ožjih in maloštevilnih v širše in številnejše družbene grupacije«. Tako posameznik razvija svoje aktivnosti najprej v krogu svoje družine in njenem neposrednem okolju (primarna socializacija), kasneje pa prostorsko in vsebinsko razširi svoje delovanje v različne družbene skupine (Doupona in Petrović, 2000).

Socializacija in povezanost ljudi v skupine (tudi v športne) je pomembna tako iz psihološkega kot iz vzgojnega vidika, predvsem pa zaradi pomena, da človek kot sestavni del družbe potrebuje za normalen razvoj okolje – družbo, kajti le to mu omogoča komuniciranje z zunanjim svetom.

Doupona in Petrović (2000) pravita tudi, da moramo razlikovati pojma:

- *socializacija za šport* (otroka navdušimo za šport, ga uvedemo v športno dejavnost);
- *socializacija v športu* (to je sprejemanje pravil, navad, obnašanja, ki so značilna za določeno skupino – ta je za odnose in procese v športnih skupinah še posebno pomemben).

4.3 TRIKOTNIK MED ŠPORTNIKOM, STARŠI IN TRENERJEM

V mnogih športnih zvrsteh imamo otroke in mladino, ki dosegajo v svetovnem merilu v svojih kategorijah vrhunske rezultate, potem pa, ko bi jih morali potrditi v članski konkurenci, le teh ni več v športu ali pa dosegajo prej podpovprečne kot povprečne rezultate. So izjeme. Za druge pa velja kratka ugotovitev: »Pregorele so jim varovalke.« (Doupona in Petrović, 2000).

Zakaj tako? Eden izmed razlogov je prav gotovo način dela trenerja.

Potrebno je ugotoviti, katere so posebnosti, ki razlikujejo športnike od športnic, in potem te posebnosti tudi upoštevati.

Prepogosto je prišlo do preslikavanja moških metod treninga na ženske, saj so trenerji v mnogih primerih predpostavljali, da je mogoče informacije, ki so jih zbrali o moških v športu, direktno aplicirati na ženske. Posledica tega je bila, da so bile dekleta trenirane na enak način kot moški, kar pa je tuje današnjim spoznanjem stroke.

Starši so tisti, ki otroka vpeljejo v določeno športno panogo, mu nudijo možnosti za športno udejstvovanje, trenerji pa so tisti, ki zagotavljajo pogoje treninga, ter z znanjem in izkušnjami prispevajo k razvijanju veščin ...

Kadar skušamo definirati vlogo trenerja v določeni športni situaciji, moramo biti seznanjeni z osebnostnimi značilnostmi in sposobnostmi trenerja. Določiti moramo ali so bolj pomembne njegove osebnostne lastnosti in sposobnosti dela z ljudmi ali njegovo strokovno znanje, kako trenerjeva osebnost vpliva na njegovo obnašanje in njegov odnos do športnikov, kako trener sprejema novosti v metodologiji treninga, kako sprejema vključevanje zunanjih sodelavcev v svojo delovno skupino.

Pomembno je poznati njegov stil vodenja, ali je demokratičen ali avtokratičen, ali zna vzpostaviti s tekmovalci medsebojni odnos, ki ni zgolj profesionalen, temveč tudi prijateljski (Adam, 1973; v Tušak in Tušak, 1997).

Današnjega razumevanja košarke in uspehov, ki jih dosegajo trenerji, ni brez uporabe in znanja motiviranja. Trener mora znati motivirati igralce tako na daljši kot na krajši rok. Če pri tem uspe, bo igralec intenzivno treniral in bo kar najbolj prizadeven tako na treningih kot tudi na tekmah. »Motiviranost«, »zainteresiranost«, »motiv«, »nagrada« in podobno, so pojmi, ki jih v športnih krogih redno uporabljamo.

Trener se pomembno vključuje v odnos med starše in otroka. Pravzaprav je on tisti, ki skupaj s starši pomembno vpliva na kvaliteto športne izkušnje otroka – športnika. Odnos med trenerjem, starši in športnikom lahko poimenujemo nekakšen trikotnik, »športni trikotnik«, ki pomembno vpliva na posameznikovo športno kariero (Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

Ko govorimo o reprezentanci, trenerjih, igralcih in starših se moramo zavedati, da obstajajo določene pravice, možnosti in omejitve, katerih namen je spoštovanje le teh. S tem bomo prišli do zelenih uspehov.

Obširneje je o tem napisano v Kodeksu urejanja odnosov med starši mladih reprezentantov, njihovimi trenerji in strokovnim štabom reprezentance (1997).

Če želimo, da otrok napreduje, je potrebno zgraditi dober odnos med starši in trenerji.

Med seboj si morajo zaupati in se spoštovati., saj bodo s skupnim delovanjem otroku omogočili pravilen razvoj osebnostne zrelosti.

4.4 STARŠI V ŠPORTU MLADIH

Dejstvo je, da je gibanje, ki je v jedru vsake telesne oziroma športnorekreativne dejavnosti, pomemben sopotnik človekovega življenja. Gibanje oziroma ukvarjanje s športom je pomembno sredstvo, ki vpliva na človeka kot na celoto, saj ustvarja harmonijo med njegovo večrazsežnostno naravo in vsakdanjimi naporji ter delovnimi obveznostmi. Šport je način življenja, toda le tisti šport, ki nosi v sebi pozitivne vrednote (Berčič, 2000).

Aktivno športno udejstvovanje pomembno vpliva tudi na intelektualni razvoj, kar pomeni izredno vrednoto in enega od ciljev ukvarjanja s športom (Bergant, Jemec in Kermelj – Dobnik, 1995 v Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

V nekaterih panogah, zlasti v tistih, kjer je potrebna velika gmotna udeležba staršev, prepogosto srečujemo ambiciozne starše, ki si želijo v svoji vnemi, da bi njihovi otroci dosegli čim hitreje vrhunske rezultate, ne glede na pravila stroke, zdravja, moralne vrednote, vzgojne smotre, skratka ne glede na telesni in duševni razvoj in njegovo ravnovesje pri odraščajočem otroku. Prvak v pionirski kategoriji pomeni za take starše že zagotovljeno stopnico za vrhunstvo v višjih kategorijah. Resnice, da je ozka specializacija brez široke palete športnih znanj in kondicijske pripravljenosti nasilje nad otrokovim razvojem ne priznavajo. Samo zmage in uspehi so kazalci, ki jih priznavajo (Doupona in Petrović, 2000).

Sprašujemo se, kako in kje se vse začne, kdo je pobudnik, da se posameznik odloči za šport, ga začne gojiti kot sestavni del življenja, kot sredstvo, ki motivira, koristi in tudi osrečuje. Starši imajo zagotovo ključno vlogo.

Starši so torej tisti, ki svojega otroka navdušijo za šport. Zakaj? Ker sami vedo, da športna aktivnost pozitivno vpliva na otroka, jih mentalno stimulira, navaja na timsko delo, jim pomaga znebiti se agresivnosti, omogoča druženje z vrstniki, izgrajuje samozavest, navaja na disciplino ... in še in še bi lahko naštevala.

Naučiti otroka ukvarjati se z nekim športom je cilj, ki si ga postavijo starši, ne pa otrok – njega zanima predvsem ukvarjanje s športom, raznolikost in kakovost procesa ter izkušnje, ki jih na tej poti dobiva, in ne cilj kot končni produkt.

Pomembno je vključevanje staršev v delo z mladimi – Gimeno, (2003; v Kajtna, 2006) je preverjal, če boljše poznavanje razmer v športu s strani staršev mlajših športnikov izboljša njihovo vključenost v šport. Program - “parents training programme” je po 7 mesecih opazovanj dal pozitivne rezultate. Vedenje obojih je bilo bolj konsistentno, boljše obnašanje staršev je bistveno olajšalo tudi delo trenerjev, izboljšali so se odnosi med trenerji in starši in zvišala se je motivacija obojih za sodelovanje v športu, izboljšale pa so se tudi družinske vezi med starši in otroki, ker so starši boljše razumeli trening in dogajanje v športu. Boljše so reševali tudi druge konfliktna situacije.

Izpostavila bi še eno pomembno vlogo staršev, pri udeleževanju športne klime v družini, in sicer športno vadbo skupaj z otroki.

Le-ta vzpodbuja k aktivnosti tako starše kot otroke, pri kateri, pridobivajo tako prvi kot drugi. Skupna športna vadba pripomore k intenzivnejšim kontaktom, globlji čustveni povezanosti družinskih članov ter poskrbi za dobro popotnico otrokom, ki bodo zato imeli pozitivnejši odnos do športne aktivnosti tudi v svojem nadaljnjem življenju.

Družina ima zelo pomembno vlogo pri uresničevanju športnih ciljev posameznika. Je začetna točka, od koder se človek poda v njegovo resnično delo – tekmovanje.

Martens (1993; v Kajtna, 2006) meni, da je šport kot dvorezen meč, ki ima lahko izjemne pozitivne ali pa izjemno negativne posledice, odvisno od tega, kako ga uporabljamo – ta meč v športu mladih držijo odrasli, trener, vihtijo pa ga njegove vrednote, zgodnje izkušnje otrok s športom, pozitivne ali negativne.

5. PREDMET IN PROBLEM

Košarka je v Sloveniji ena izmed najpopularnejših športnih panog z dolgo in uspešno tradicijo. Košarkarska zveza Slovenije ima pod svojim okriljem preko 120 klubov oziroma društev (Erčulj, Doupona, 2005). V večini teh poleg članske ekipe deluje tudi različno število mlajših starostnih kategorij (selekcij) igralcev in igralk, od najmlajših (začetnikov) do mladincev oz. mladink.

Društva imajo glede na rang tekmovanja članske ekipe tudi določene konkretne obveznosti za razvoj mladih perspektivnih igralcev in igralk. Te izhajajo iz Smernic razvoja košarke v Sloveniji, ki jih je sprejela skupščina KZS v letu 2003 (Dežman idr., 2003). Tako naj bi društva zagotovila ustrezno število treningov in tekem, ustrezen trenerski (tudi profesionalni) kader in izpolnjevala tudi druge obveznosti do perspektivnih igralcev oziroma igralk, ki jih določi strokovni svet KZS. Društva naj bi zagotovila tudi ustrezne pogoje za njihovo šolanje ter tesno sodelovala z osnovnimi šolami.

Najperspektivnejši mladi igralci in igralk se uvrstijo v regijske selekcije, kjer njihov razvoj spremljajo in usmerjajo kakovostni trenerji, ki praviloma sodelujejo tudi pri njihovem selekcioniranju v državne reprezentance.

Cilj preglednih treningov in tekem regijskih selekcij je formiranje državne reprezentance in pridobivanje čim večjega števila informacij o posameznih igralcih in igralkah, hkrati pa jih privajati in pripravljati za delo v reprezentancah.

V zadnjih letih lahko zasledimo nekatere negativne trende v razvoju slovenske košarke, ki se odražajo tudi v slabših rezultatih. S težavami se sooča predvsem ženska košarka: slaba finančna situacija, nezanimanje sponzorjev, gledalcev in medijev, slabi pogoji za delo, nestrokovno delo, nezanimanje za (resno) ukvarjanje košarko pri dekletih in posledično vse manjše število igralk in ekip. Vsi omenjeni problemi so v glavnem med seboj povezani in tarejo večino naših ženskih društev. Stopnjevanje omenjenih problemov je pripeljalo do tega, da so odgovorni v društvih in na KZS začeli izvajati določene ukrepe, ki naj bi sčasoma obrodili sadove. Nekatere pozitivne premike v ženski košarki pa je že moč zaznati (ustanovitev Združenja ženskih klubov, delo z

regijskimi selekcijami v mlajših starostnih kategorijah, večje število članskih ekip v državnem prvenstvu, uspešni nastopi članske reprezentance v kvalifikacijah za EP 2007).

Kot rečeno so košarkarska društva nosilci kakovostnega strokovnega dela z mladimi igralci in igralkami. Ta bi morala poskrbeti tudi za ustrezen in učinkovit način usmerjanja otrok v košarko in spodbujati njihovo zanimanje za košarko. Žal se v zadnjih letih dogaja, da pri tem niso najbolj uspešna.

To je tudi eden od razlogov, da bom v raziskavi skušala ugotoviti in analizirati na kakšne načine in s kakšnimi motivi se otroci odločajo za ukvarjanje s košarko. V zvezi s tem me je tudi zanimalo, kako društva sodelujejo z osnovnimi šolami in kako otroci usklajujejo šolske in športne obveznosti. Poleg omenjenega me je tudi zanimalo kakšna je višina vadbine in članarine, ki jo plačujejo otroci oz. njihovi starši društvom, koliko časa otroci namenjajo športni vadbi (treningom) in koliko tekem odigrajo za različne klubske in šolske selekcije.

Glede na to, da imajo pri usmerjanju otrok v šport in njihovem ukvarjanju s športom pomembno vlogo tudi starši, me je zanimalo, kakšna so njihova pričakovanja in kako vzpodbujajo svoje otroke pri ukvarjanju s košarko.

Poleg športnih in šolskih aktivnostih me bodo v diplomski nalogi zanimale tudi t. i. prostočasne in družabne aktivnosti otrok oz. kako otroci preživljajo svoj prosti čas in koliko časa namenjajo za posamezne aktivnosti.

Z namenom ugotavljanja omenjenih značilnosti mladih košarkarjev in košarkaric je bil izdelan poseben vprašalnik in z njim anketirani najboljši slovenski 13 in 14 letni košarkarji in košarkarice, ki so bili izbrani v t. i. regijske selekcije.

Glede na različen položaj in uspešnost moške in ženske košarke v Sloveniji me bo v diplomski nalogi zanimala tudi primerjava v izbranih psiho-socialnih in trenažnih značilnostih med mladimi košarkarji in košarkaricami.

6. CILJI

Na podlagi predstavljenega predmeta in problema naloge, je cilj diplomskega dela ugotoviti ali obstajajo razlike med mladimi košarkarji in košarkaricami v nekaterih psiho-socialnih razsežnostih in značilnostih procesa treniranja.

Predvsem si želim ugotoviti ali:

- obstajajo razlike v načinu vključitve v košarko med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v višini vadbine in članarine, ki jo v društvih plačujejo mladi košarkarji in košarkarice;
- obstajajo razlike v številu tekem za šolske in klubske selekcije med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v obsegu vadbe (treniranja) med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v načinih preživljanja prostega časa in obsegu prostočasnih dejavnosti in učenja med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v učnem uspehu med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v motivih za ukvarjanje s košarko med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v ambicijah na področju košarke med mladimi košarkarji in košarkaricami;
- obstajajo razlike v ambicijah in podpori (vzpodbujanju) staršev pri športnem udejstvovanju med mladimi košarkarji in košarkaricami in kakšna je vloga staršev (njihova aktivnost, njihova pričakovanja);
- obstajajo razlike v športni anamnezi staršev med mladimi košarkarji in košarkaricami.

7. HIPOTEZE

H1: Med mladimi košarkarji in košarkaricami obstajajo statistično značilne razlike v načinu vključitve v košarko.

H2: Med mladimi košarkarji in košarkaricami obstajajo statistično značilne razlike v višini članarine in vadbine, ki jo plačujejo v svojih društvih.

H3: Med mladimi košarkarji in košarkaricami obstajajo statistično značilne razlike v številu odigranih tekem za šolske in klubske selekcije.

H4: Med mladimi košarkarji in košarkaricami obstajajo statistično značilne razlike v načinu preživljanja prostega časa in obsegu prostočasnih dejavnosti ter obsegu učenja.

H5: Med mladimi košarkarji in košarkaricami obstajajo statistično značilne razlike v motivih za ukvarjanje s košarko.

H6: : Med mladimi košarkarji in košarkaricami obstajajo statistično značilne razlike v številu ur učenja tedensko.

8. METODE DELA

8.1 VZOREC MERJENCEV

V raziskavo je bilo zajetih 141 (98 M, 43 Ž) igralcev in igralk iz moških in ženskih košarkarskih klubov iz vse Slovenije. Med 98 igralci je 89 starih 14 let oziroma so rojeni leta 1992, 9 pa 13 let (1993). Med dekleti bomo v vzorec zajeli 22 14-letnih košarkaric (rojenih leta 1992) ter 21 deklet starih 13 let (rojenih leta 1993).

V vzorec so bili zajeti tisti, ki so bili na širšem seznamu KZS- ja za pionirsko reprezentanco Slovenije oz. so bili vključeni v sistem regijskega selekcioniranja.

8.2 VZOREC SPREMENLJIVK

Vprašalnik je zajemal tri področja; prvi sklop obravnavanih spremenljivk se nanaša na spremenljivke igralnega statusa (starost, višina, igralni staž, igralno mesto, število tekem, število treningov, učni uspeh, poškodbe ...), drugi in tretji pa spremenljivke psihološko-sociološkega statusa (motivi za ukvarjanje s športno panogo, ambicije in cilji športnikov, preživljanje prostega časa in družabne aktivnosti, ambicije in vloga staršev ...).

8.3 ORGANIZACIJA ZBIRANJA PODATKOV

Podatke smo pridobili s pomočjo anonimnega anketnega vprašalnika, ki je obsegal 49 vprašanj. Vprašalnike so igralci/ke dobili na reprezentančnih akcijah, vrnilo pa so jih po pošti.

8.4 METODE OBDELAVE PODATKOV

Zbrane podatke smo obdelali s statističnim programom SPSS 12 za WINDOWS. Osnovne značilnosti vzorca smo ugotavljali s pomočjo parametrov opisne statistike. Za ugotavljanje razlik med spoloma pa smo uporabili statistični metodi hi-kvadrat in enostopenjsko analizo variance.

9. EMPIRIČNI PODATKI Z RAZPRAVO

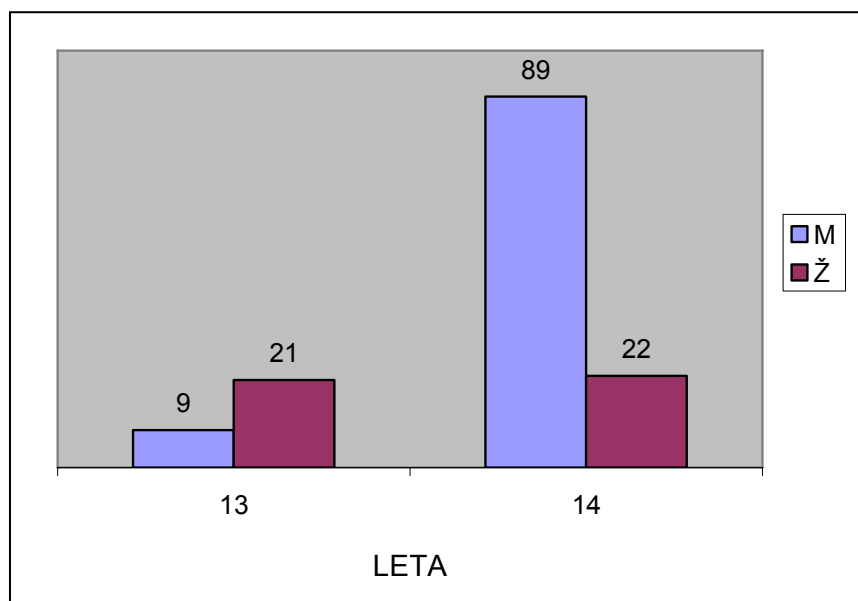
9.1 OSNOVNE ZNAČILNOSTI MERJENCEV

V naslednjih petih grafikonih so predstavljene osnovne značilnosti igralcev in igralk, ki so bili zajeti v raziskavo. Med te smo uvrstili: spol, starost, višino, težo, igralni staž ter igralno mesto. Vse to je pomembno zaradi lažjega razumevanja in interpretacije rezultatov, ki sledijo v nadaljevanju naloge.

9.1.1 Spol in starost

V raziskavi je sodelovalo 141 (98 M, 43 Ž) igralcev in igralk starih 13 in 14 let.

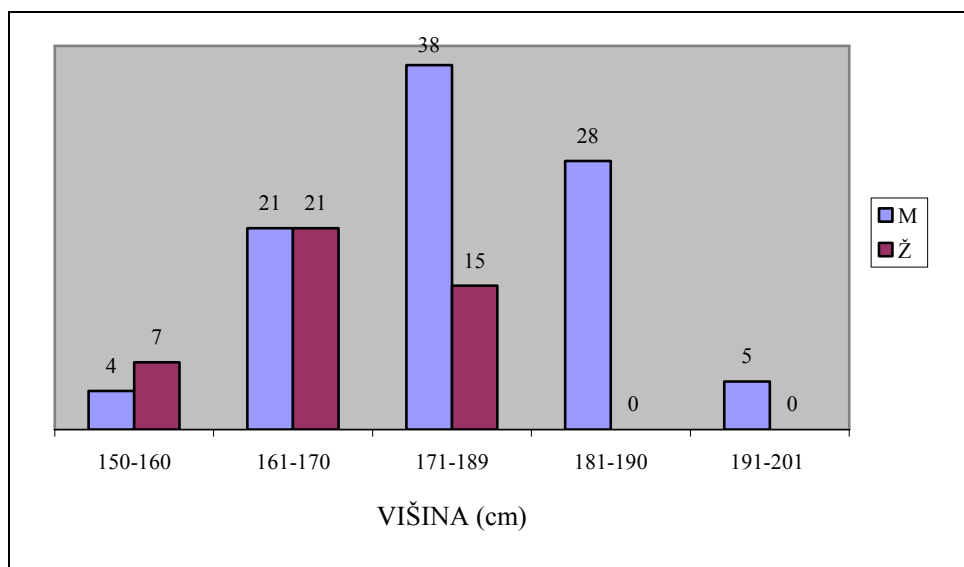
Graf 1: Grafični prikaz starosti sodelujočih

9.1.2 Višina

Povprečna višina pri fantih je 177 cm, pri dekletih razumljivo nekoliko nižja, 168 cm. Eno izmed osnovnih izhodišč trenerjev, ki smo izbirali oziroma soustvarjali širši seznam reprezentance, je bila vključitev vseh, ki izstopajo po višini, čeprav imajo mogoče nekoliko manj tehničnega znanja in slabše razvite gibalne sposobnosti. Splošen pojav v slovenski košarki je, da primanjkuje visokih igralcev in igralk ne glede na starostno kategorijo.

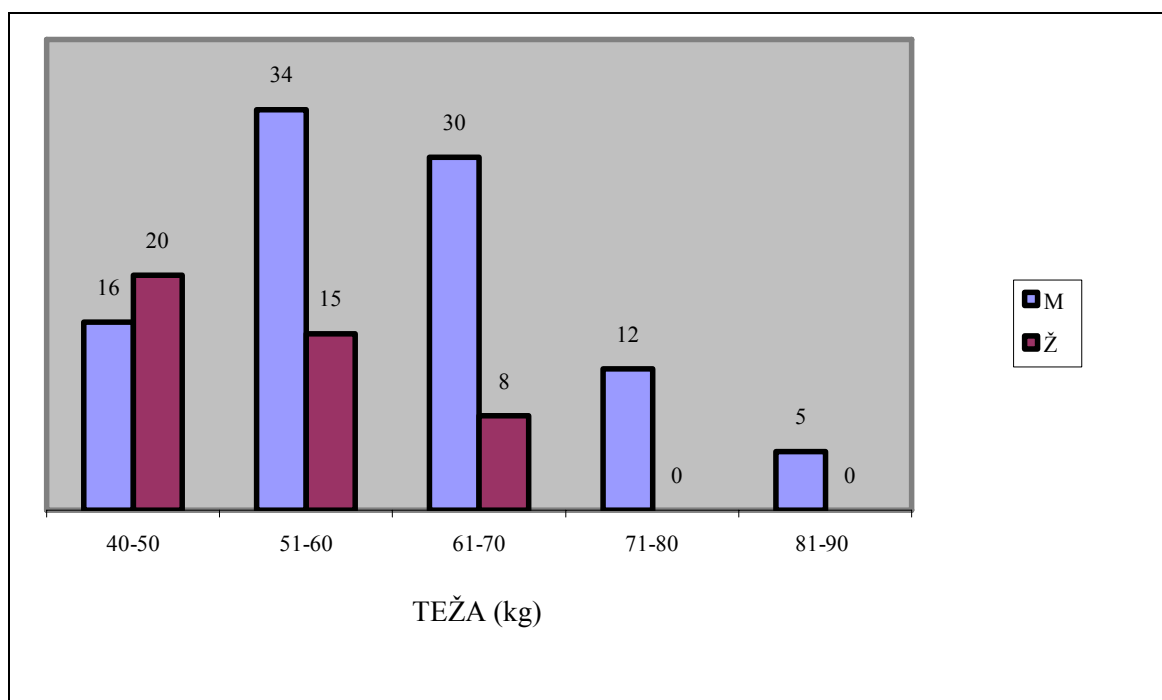
Graf 2: Grafični prikaz razlik v višini

9.1.3 Teža

Fantje imajo povprečno 61 kg, dekleta 54. Logično nadaljevanje odstopanja pri višini se pokaže tudi pri teži.

Graf 3: Grafični prikaz razlik v teži

Potrebno je poudariti, da podatki o višini in teži verjetno niso povsem točni, kajti meritev nismo izvajali mi, temveč so podatke igralci in igralke navedli sami.

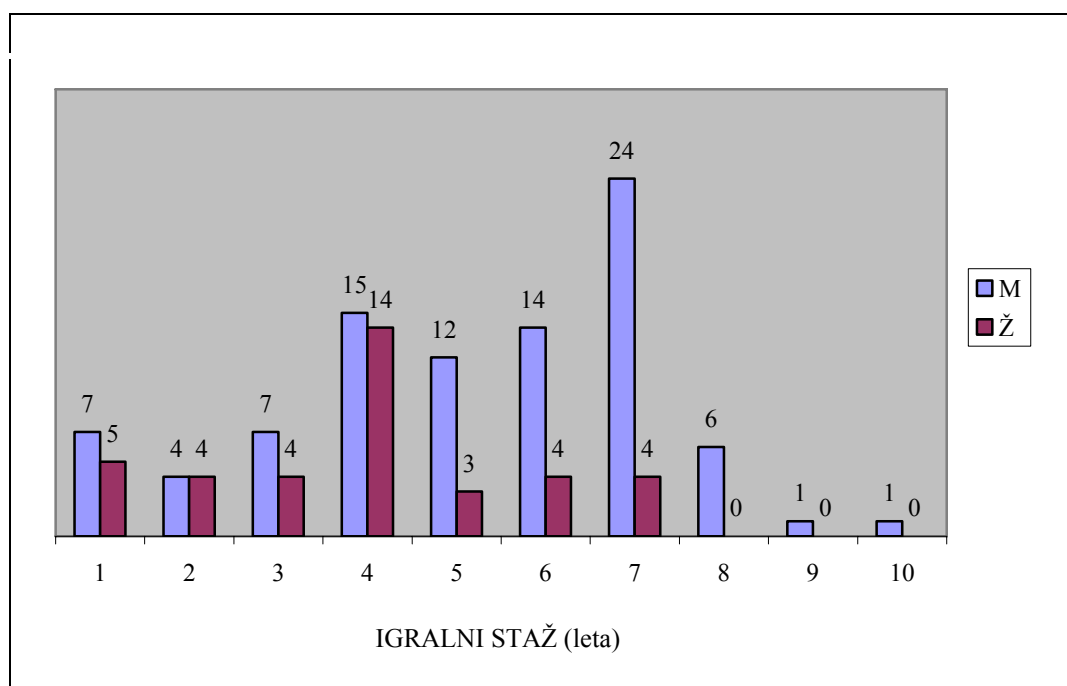
Strel, Kovač in Rogelj (2006) v podatkovni zbirki Športnovzgojni karton (ŠVK) podajajo poročila tudi o povprečni višini in teži splošne populacije za starost 13 in 14 let starih otrok, ki so sodelovali v testiranjih za ŠVK v letu 2005.

Naši reprezentantje, tako fantje kot dekleta, so v povprečju višji za 14 oziroma 7 cm. Fantje so težji kot kažejo podatki splošne populacije otrok te starosti, in sicer za 6 kg, dekleta le za 1 kg.

9.1.4 Igralni staž

Glede na to, da so igralci in igralke, ki smo jih zajeli v vzorec stari 13 in 14 let, imajo zavidljivo dolg igralni staž. Skleпам, da se pogosto že ob vstopu v osnovno šolo začnejo resneje ukvarjati z določenimi dejavnostmi, med njimi tudi s košarko.

Graf 4: Grafični prikaz razlik v trajanju igralnega staža

9.1.5 Igralno mesto

Pri starosti 14 oz. 13 let igralci še ne bi smeli biti formirani po igralnih mestih. Vendar kot kažejo naši podatki temu ni tako.

V košarki so poznani trije temeljni tipi igralcev: **branilci, krila in centri**, ki se ločijo med seboj po določenih značilnostih, lastnostih in znanju.

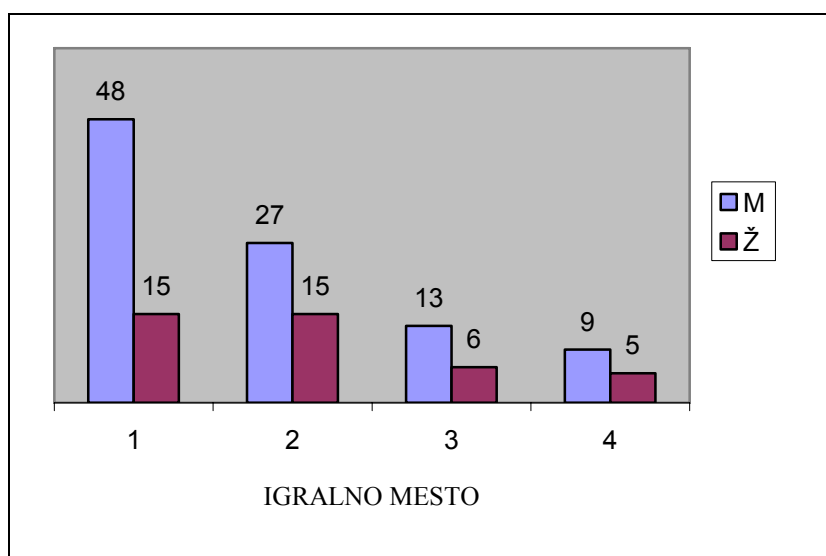
Poleg omenjenih temeljnih tipov igralcev je vse več večstranskih, poluniverzalnih ali polivalentnih (visoki branilec, krilni center) in vsestranskih ali univerzalnih tipov igralcev.

Različni tipi igralcev igrajo različne igralne vloge, znotraj njih pa opravljajo različna igralna opravila ali naloge na določenih delih igrišča (centri večinoma ob in v trapezu, zunanji igralci pa pretežno okoli trapeza). Igralna opravila v okviru igralne vloge so splošna in posebna. Splošna veljajo za vse igralce, ki igrajo določeno igralno vlogo, posebna pa so povezana s posebnostmi posameznega igralca (Dežman, 2005).

V tej starostni kategoriji bi morali znati in igrati »vsi vse«. Kasneje se to kristalno jasno vidi, kdo ima to »osnovo« in kdo ne. Zato ni torej zaman govoriti o tem, da najmlajši potrebujejo najboljše trenerje, ki tudi za ceno poraza vztrajajo pri tem, kar je dobro za razvoj njihovih igralcev in igralk.

Rezultati naše raziskave kažejo, da vzorec igralcev in igralk v največji meri sestavljajo branilci in branilke, sledijo krilni igralci in igralk ter nato centri. Neopredeljenih igralcev in igralk je skupaj le 14.

Graf 5: Grafični prikaz razlik glede razporeditve igralnih mest

Legenda: 1: branil(ka)ec 3 : center
 2 : krilo 4 : nedoločeno

9.2 PROCES TRENIRANJA IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Prvi sklop spremenljivk, ki ga bomo obravnavali v tem poglavju, se nanaša na proces treniranja in prostočasne dejavnosti.

- Način vključitve v košarko (društvo), oziroma kako je igralec (igralka) prišel(a) z vadbo

Tabela 1: Način vključitve v košarko

ZAČETEK		M	%	Ž	%	skupaj	Hi-kvadrat Sig
	PREKO PRIJATELJEV	20	21,3	10	24,4	30	
	POVABILO ŠPORTNEGA PEDAGOGA	10	10,6	4	9,8	14	
	POVABILO TRENERJA	21	22,3	13	31,7	34	
	PREKO OGLASA	0	0	0	0	1	
	SAM OZ. STARŠI	37	39,4	13	31,7	50	
	DRUGO	6	6,4	1	2,4	7	
skupaj		92		41		135	0,46

Iz zgornje tabele je razvidno, da so se za šport, ki ga trenirajo, v največji meri odločili sami oziroma s pomočjo staršev. Lahko rečemo, da so starši tisti, ki otroka vpeljejo v določeno športno panogo, oziroma da je družina tista začetna točka, od koder se človek poda v svet športa. Pogosto se vključijo tudi na povabilo trenerja in preko prijateljev. Nihče se ni usmeril v to športno panogo preko oglasa.

Otroci se vključujejo v šport tudi iz socialnih vidikov.

Pogosto jih v klub pripeljejo njihovi prijatelji, ki so že vključeni v šport. Velikokrat je želja otrok sodelovati v ekipi, biti del ekipe. Šport daje otroku možnost za sklepanje novih prijateljstev (Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

Glede na višino koeficienta Hi-kvadrat Sig lahko ugotovimo, da ni razlik v načinu vključitve v košarko med mladimi košarkarji in košarkaricami, zato lahko zavržem hipotezo H1, ki smo jo postavili v poglavju 7.0.

➤ *Letna članarina in letna vadbina, da ali ne, ter višina*

Tabela 2: Letna članarina

ČLANARINA		M	Ž	skupaj	Hi-kvadrat Sig
	1/DA	16	14	30	
	2/NE	21	18	39	
skupaj		37	32	69	0,75

Tabela 3: Višina letne članarine

VIŠINA LETNE ČLANARINE	SIT	M	Ž	skupaj
	0	21	18	39
	1	/	1	1
	500	1	/	1
	1000	4	11	15
	2000	7	/	7
	3000	2	2	4
	6000	2	/	2
skupaj		37	32	69

Tabela 4: Mesečna vavnina

VADNINA		M	Ž	skupaj	Hi-kvadrat Sig
	1/DA	53	21	74	
	2/NE	17	11	28	
skupaj		70	32	102	0,29

Tabela 5: Višina mesečne vavnine

VIŠINA MESEČNE VADNINE	SIT	M	Ž	skupaj
	0	17	11	28
	1000	6	/	6
	1500	2	3	5
	2500	/	3	3
	3000	4	/	4
	3500	1	/	1
	4000	16	2	18
	4500	1	/	1
	5000	14	/	14
	6000	9	/	9
	6500	/	13	13
skupaj		70	32	102

Finančni položaj športa v Sloveniji ni zavirljiv. Tudi košarka ni izjema. V mlajših kategorijah se tudi zato plačuje letna članarina in mesečna vavnina. Tako vsak mesec v klub priteče nekaj denarja.

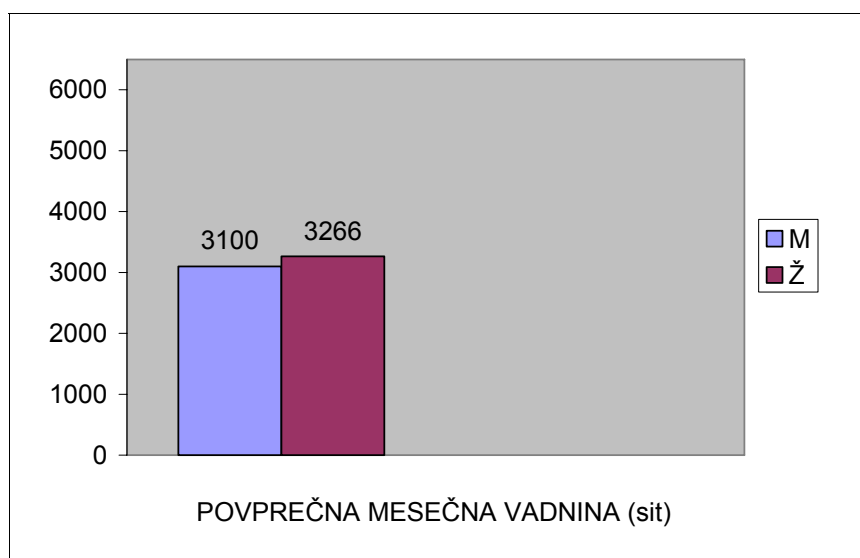
Letna članarina (43 %) ni tako pogost pojav kot je mesečna vavnina, ki jo plačuje več kot 72 % igralcev in igralk. Slednja se med društvi razlikuje (od 1.000 do 6.500 SIT).

Niha tudi višina članarine (od 1 do 6.000 SIT). Pojasnilo klubov, čigar člani za članarino odštejejo 1 sit je, da je to zgolj simbolično s poudarkom na čutu pripadnosti klubu.

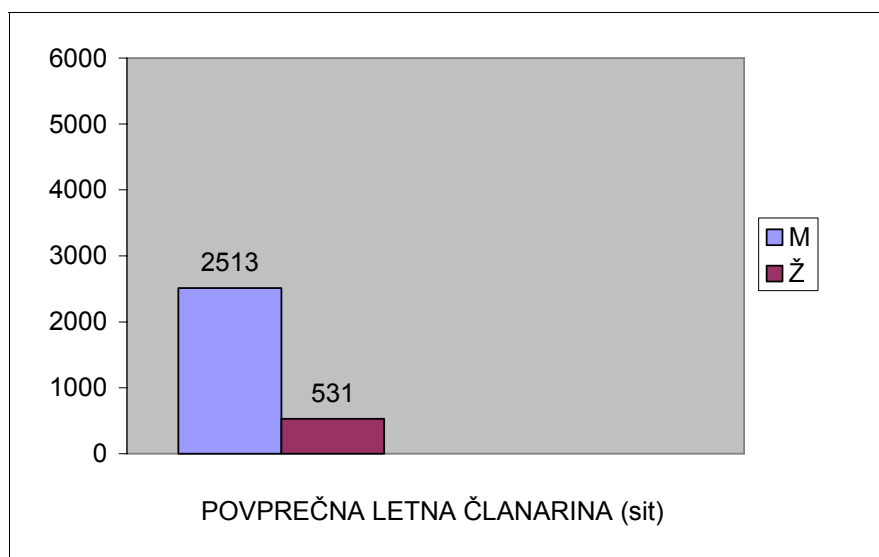
V našem klubu se vavnina prej ali slej »povrne«, kajti namenjena je izključno igralkam. Vsako sezono dobijo ogrevalne majčke z logotipom kluba, drese v trajno last, bidone in pijačo na vsaki tekmi, organiziran je prevoz na tekme, ob koncu leta pa jih čaka še novoletno darilo. Predvidevam, da se vavnina tudi v večini drugih klubov porablja v te namene, se pa pogosto dogaja, da se neposredno iz vavnine plačuje tudi delo trenerjev.

Na podlagi pridobljenih podatkov lahko izračunamo tudi povprečno višino vavnine in članarine za dekleta in fante. Pri višini mesečne vavnine lahko zasledimo le minimalno razliko med spoloma, pri letni članarini pa je ta razlika precej večja. Seveda pa letna članarina predstavlja precej nižji strošek za vadeče in njihove starše, zato verjetno tega ni smiselno problematizirati.

Graf 6: Grafični prikaz razlik v povprečni mesečni vavnini

Graf 7: Grafični prikaz razlik v povprečni letni članarini

Hipotezo H2 lahko delno potrdimo, saj obstajajo razlike v višini letne članarine, ki jo igralci oziroma igralke plačujejo klubu, ne pa tudi v višini mesečne vavnine, ki predstavlja precej višji strošek.

- Število tekem v šoli (nastopi za različne šolske selekcije) in v klubu (nastopi za različne klubske selekcije)

Tabela 6: Število tekem v šoli (šol. leto 2004/05)

ŠTEVILO TEKEM ŠOLA	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 7	26	8	34			
	10 – 17	19	11	30			
	20 – 25	10	2	12			
	30 – 50	10	1	11			
skupaj		65	22	87	15,26	10,27	0,14

Tabela 7: Število tekem v klubu (sezona 2004/05)

ŠTEVILO TEKEM KLUB	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 10	11	3	14			
	12 – 20	20	12	32			
	21 – 30	14	5	19			
	32 – 40	11	4	15			
	43 – 64	8	3	11			
skupaj		64	27	91	27,32	24,74	0,45

Iz odgovorov oziroma rezultatov lahko vidimo, da se število tekem odigranih za šolo in klub bistveno razlikuje.

V košarkarskem biltenu Trener (Ličen, 2006) sem našla podatke o številu tekem v sezoni 2005/06, ki se bistveno ne razlikujejo od leta poprej. Ti pravijo, da če se šola vključi v tekmovanji kot sat PF in ŠKL, se vse do finala odigra 12 oziroma 20 tekem. V obeh primerih se število tekem lahko nekoliko spremeni glede na število sodelujočih ekip. V klubu, ki je vključen v sistem tekmovanja KZS, pa se na sezono povprečno odigra 22 tekem.

Naši rezultati kažejo, da igralci in igralka za šolo odigrajo povprečno skoraj 13 tekem, medtem ko jih za klub še enkrat več, torej 26.

Izstopa podatek 30 in več tekem za šolo, ter 40 in več tekem za klub. Igralci, ki izstopajo po kvaliteti, igrajo praviloma za več klubskih selekcij. Zato tudi toliko več tekem. Pri dekletih, je mogoče, da zaradi premajhnega števila igralk te nastopajo in igrajo za različne ekipe oz. selekcije in tako kompenzirajo, da zapolnijo ekipo.

Fantje v povprečju odigrajo več tekem kot dekleta tako za šolo kot za klub.

Razlike med spoloma sicer niso statistično značilne, zato hipoteze H3 ne moremo sprejeti.

➤ Povprečno število ur treningov (vadbe) košarke v šoli in v klubu tedensko

Tabela 8: Povprečno število ur treningov v šoli tedensko

TRENINGI ŠOLA	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 4	55	26				
	5 – 10	7	3				
skupaj		62	29	91	1,81	1,79	0,98

Tabela 9: Povprečno število ur treningov v klubu tedensko

TRENINGI KLUB	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 4	18	9				
	5 – 10	67	32				
	11 – 15	8	0				
	25 – 28	2	0				
skupaj		95	41	136	7,07	6,05	0,11

Iz navedenih podatkov je razvidno, da se razlikuje tudi število ur treningov v šoli in v klubu. Fantje in dekleta v šoli trenirajo praktično enako število ur (približno 1.8 ure tedensko), v klubu pa precej več. Potrebno je tudi podariti, da fantje v klubu trenirajo v povprečju eno uro več tedensko kot dekleta.

Vzemimo, da v tej starostni kategoriji v povprečju trening traja 90 minut. V tem primeru fantje in dekleta v šoli trenirajo povprečno nekaj več kot 1 krat tedensko, v klubu pa dekleta trenirajo v povprečju 4 krat tedensko, fantje pa skoraj 5 krat.

Pogost pojav je tudi, da ne glede na to, da je šola vključena v eno izmed tekmovanj, se trenira samo v klubu. Zato te številke na presenečajo.

➤ Prostočasne dejavnosti; gledanje televizije, ukvarjanje z računalnikom, družabne dejavnosti

Tabela 10: Povprečno število ur gledanja televizije tedensko

TELEVIZIJA	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 5	46	14	60			
	6 – 10	25	11	36			
	12 – 16	11	10	21			
	17 – 25	3	6	12			
	40	1	0	1			
skupaj		89	41	130	7,40	9,88	0,04

Med prostočasne dejavnosti štejemo tudi gledanje televizije, ukvarjanje z računalnikom, družabne dejavnosti (druženje s prijatelji, igra, zabava ...).

Tako fantje kot dekleta najpogosteje gledajo televizijo - do 5 ur na teden. Veliko je tudi takih, ki jo gledajo med 6 in 10 ur na teden. Lahko bi rekli, da povprečno porabijo za gledanje televizije 1-2 uri na dan.

Razlike so tu statistično pomembne; dekleta gledajo več televizije kot fantje, kar pomeni, da lahko potrdimo hipotezo H4. Ali gre tukaj, bolj za hec kot zares, torej za sindrom španskih nadaljevank, pa si ne bi upala trditi.

Tabela 11: Povprečno število ur za računalnikom tedensko

RAČUNALNIK	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 5	48	23	71			
	6 – 10	26	13	39			
	14 – 25	15	4	19			
	35 – 55	1	1	2			
skupaj		90	41	131	7,20	6,95	0,86

Fantje preživijo več časa za računalnikom kot dekleta. To nam kaže zgornja tabela.

Najbolj pogosta frekvenca je 0-5 ur, sledi 6-10 ur na teden. Razlike med spoloma so minimalne in niso statistično značilne.

Tabela 12: Povprečno število ur družabnih dejavnosti tedensko (brez treningov)

DRUŽABNE DEJAVNOSTI	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 4	31	14	45			
	5 – 10	39	17	56			
	11 – 20	7	9	16			
	25 – 30	2	0	2			
skupaj		79	40	119	5,94	7,33	0,17

Poleg šole in treningov ter televizije in računalnika zapolnijo fantje in dekleta svoj prosti čas tudi z drugimi družabnimi dejavnostmi kot so; druženje s prijatelji, razne igre, zabava in drugo. V povprečju za te dejavnosti namenijo skoraj 7 ur na teden.

Kljub temu da razlike med spoloma niso statistično značilne, pa lahko rečemo, da dekleta za te dejavnosti namenijo občutno več časa kot fantje.

➤ Učenje in učni uspeh

Tabela 13: Povprečno število ur učenja tedensko

URE UČENJA	ure	M	Ž	skupaj	M-M	Ž-M	Hi-kvadrat Sig
	0 – 4	59	12	71			
	5 – 10	29	25	54			
	12 – 15	4	4	8			
skupaj		92	41	133	4,15	6,49	0,00

Pri tej postavki so med fanti in dekleti statistično pomembne razlike ($F\text{-sig} = 0,00$). Slednja se v povprečju učijo 6,5 ur tedensko, fantje pa le dobre 4 ure na teden. S tem smo tudi potrdili hipotezo H6.

Ne glede na to, da se dekleta učijo precej več kot fantje, pa to ne vpliva na razlike v učnem uspehu, ki je enak, če ne celo višji pri fantih.

V spodnjih dveh tabelah je to lepo razvidno.

Tabela 14: Učni uspeh v šolskem letu 2004/05

USPEH ocena		M	Ž	skupaj	Hi-kvadrat Sig
	3	10	5	15	
	4	35	14	49	
	5	48	24	72	
skupaj		93	43	136	0,80

Tabela 15: Učni uspeh v šolskem letu 2003/04

USPEH ocena		M	Ž	skupaj	Hi-kvadrat Sig
	2	1	/	1	
	3	5	5	10	
	4	30	10	40	
	5	58	27	85	
skupaj		94	42	136	0,88

Povprečni učni uspeh v šolskem letu 2003/04 in v letu 2004/05 se med fanti in dekleti ni razlikoval.

Šolske obveznosti so pomemben del življenja vsakega šoloobveznega otroka. Vsakemu otroku vzamejo veliko časa, saj šola danes od njega zahteva veliko nalog in obveznosti. Marsikateremu otroku ravno zaradi učnih obveznosti zmanjkuje časa za prostočasne dejavnosti, zato je zelo pomembno, da si zna svoje delo pravilno načrtovati in si dnevne in tedenske naloge organizirati tako, da mu ostane dovolj časa tudi za športne dejavnosti.

Glede na učni uspeh lahko sklepam, da si igralci in igralke, ki smo jih zajeli v vzorec merjencev, znajo pravilno razporediti čas za svoje obveznosti.

In da niso samo dobri športniki, kot nekateri radi rečejo, ampak tudi pridni učenci.

Je pa res, da ima večina v šoli t. i. status športnika. In če ga znajo pravilno unovčiti, jim je lahko v veliko pomoč.

Prizadevanje po učinkovitejšem strokovnem in organizacijskem delu v športu pri nas so med drugim obrodila nekatere nove modele za izobraževanje učencev – športnikov.

Skrb države za izobraževanje športnikov se kaže predvsem v prilagoditvi šolskega dela in organizaciji športnih oddelkov v osnovnih šolah in gimnazijah, kar je opredeljeno tudi v šolski zakonodaji (Uradni list, RS, št. 12/96 v Doupona Topič, 2004), ki predvideva številne možnosti za usklajevanje šolske in športne poti učencev in dijakov športnikov.

Program športnih oddelkov se razlikuje predvsem v organizaciji pouka, ki se prilagaja njihovim športnim aktivnostim.

9.3 ANALIZA RAZLIK V MOTIVIH ZA UKVARJANJE S KOŠARKO

Tabela 16: Analiza razlik v motivih med igralci in igralkami

MOTIVI	Moški M	Moški SD	Ženske M	Ženske- SD	F	F- sig
RAD ZMAGUJEM	4,74	0,67	4,49	1,05	2,97	0,09
VŠEČ MI JE SKUPINSKI DUH	4,69	0,65	4,63	0,62	0,29	0,59
RAD IMAM RAZBURLJIVOST	4,30	0,96	3,98	1,05	3,17	0,08
ŽELIM IZBOLJ. SVOJE SPOSOB. IN ZNANJE	4,90	0,40	4,93	0,34	0,23	0,63
ŽELIM SE ZNEBITI ODVEČNE E IN NAPETOSTI	3,57	1,37	3,57	1,43	0,00	0,99
ŽELIM BITI S SVOJIMI PRIJATELJI	4,47	0,86	4,44	1,03	0,03	0,87
RAD BI SI FINANČNO OLAJŠAL POŠPORTNO ŽIVLJENJE	3,75	1,35	3,40	1,53	1,89	0,17

Legenda: M = povprečna vrednost

SD = standardna deviacija

F = razmerje variance

F- sig. = statistična pomembnost razlike na 5 % stopnji tveganja

V nobenem izmed motivom ni takšnih razlik med fanti in dekleti, da bi lahko govorili o statistično pomembnih razlikah. S tem je moja hipoteza H5 zavržena.

Kljub vsemu je potrebno poudariti, da se motiva Rad zmagujem in Rad imam razburljivost približujeta meji statistični pomembnosti (F- sig=0,05 – 0,10).

Mogoče bi z večjim vzorcem prišli do statistično pomembnih razlik med fanti in dekleti, vendar v našem primeru tega z gotovostjo ne moremo reči.

Tako punce kot fantje radi zmagujejo in imajo radi razburljivost, vendar so slednji tema dvema motivoma pripisali nekoliko večjo težo, drugače rečeno, odgovor je bil procentualno večkrat višje na vrednostni lestvici.

Vendar pa je nelogično in zmotno dokazovati, da so zato, ker relativno več moških kot žensk kaže agresivno in tekmovalno obnašanje, te lastnosti značilne le za moški spol (Doupona in Petrović, 2000).

Vsekakor primerjava moških in žensk v športu kaže, da med njimi obstajajo na nekaterih področjih bistvene razlike (Tušak in Tušak, 1997).

Potrjeno je, da ženske izražajo nižja pričakovanja uspeha v storilnostnih situacijah. Ženske imajo tudi manj zaupanja od moških. To še posebej velja v situacijah, ko je naloga znana kot bolj moška, ko situacija poudarja socialno primerjavo in ko so povratna sporočila dvoumna. Seveda pa lahko zasledimo tudi raziskave, ki odkrivajo, da so te razlike manjše, kar samo dokazuje, da je odkrivanje razlik med spoloma večplastni pojav in odvisen v veliki meri od vzorca metodološkega pristopa (Tušak in Tušak, Černohorski in Bednarik, 2002).

V raziskavi razlik med spoloma v temeljnih dimenzijah osebnosti (Lojk, 1979, v Musek, 1993) se kaže bistvena razlika med spoloma tudi glede psihoticizma. Ta razlika je zlasti velika pri mlajših osebah, medtem ko z leti upade; s starostjo pač vsi skupaj (tudi moški) postanemo nekako manj drzni, dominantni in agresivni.

Delitev na spol zagotovo poraja mnoga vprašanja. Ali so razlike pristne, so "pravi" izraz človekove biološke spolnosti, ali pa so ustvarjene zaradi družbene vloge žensk in moških. In če velja eno in drugo, katere razlike med spoloma gredo na račun narave, katere pa na račun kulture in tradicije (Musek, 1993)?

Tudi v naši kulturi je takšno motivacijsko vzdušje, da že zelo zgodaj usmerja razmišljanja in cilje fantov k ugotavljanju, da kultura pogojuje njihove vrednote in motive s podobo uspešnega in ambicioznega moškega, medtem ko pri dekletih ni tako. Motivacija deklet je bistveno bolj ugodna, saj dlje časa ostaja notranja. Mladi športniki pa se lahko zelo hitro znajdejo v problematični situaciji, ko jim zmanjka notranje

motivacije, objektivna situacija pa jim onemogoča vzpodbujanje zunanje. Rezultat tega je pogosto njihov odhod iz športa (Bednarik in Tušak, 2001).

Šport je področje splošne kulture, kjer se, tako kot na drugih področjih, zrcalijo družbeni odnosi moči in privilegijev. Zato imamo v športu še vedno opraviti z mnogimi predsodki, ki se vežejo predvsem na predstavo o ženskah in moških. Ti predsodki se uspešno vzdržujejo, saj se za njihovo dokazovanje navadno uporabljajo podatki, ki so že izbrani v kontekstu določenega pojmovanja. Govorimo lahko o celi vrsti telesnih, družbenih, čustvenih in spolnih razločevanj, ki temelje na tem, kaj je primerno obnašanje za določen spol, kaj je »jaz« moškosti in ženskosti. Šport prav z ohranjanjem pojmovanja zagotavlja primerno prizorišče za »pouk« moškosti in ženskosti (Doupona in Petrović, 2000).

Prosti čas in športna aktivnost nudita ljudem možnost izkušanja lastnih kapacitet. Uživanje v športu je pozitiven čustven odgovor na športno udejstvovanje, vključuje pa občutek veselja, zabave in sreče.

Tabela 17: razlike v zunanji in notranji motivaciji

	Moški- M	Moški- SD	Ženske- M	Ženske -SD	F	F- sig
Zunanja motivacija	8,53	1,66	7,88	1,94	4,00	0,05
Notranja motivacija	21,92	2,61	21,58	2,60	0,49	0,48

V zadnjih tridesetih letih se najpogosteje pojavlja pojmovanje motivacije, razdeljeno na notranjo in zunanjo (Deci in Ryan, 1985 v Kajtna in Tušak, 2005):

- NOTRANJA (intrinzična),
- ZUNANJA (ekstrinzična).

Notranjo najlažje opazujemo pri športnikih, ki trenirajo zaradi zanimivosti treniranja, ki so zadovoljni zaradi stvari, ki se jih učijo in naučijo v športu, zaradi zadovoljstva, ki ga doživljajo ob tem, da neprestano izboljšujejo svoje sposobnosti in znanje.

Nasprotno pa se zunanja motivacija nanaša na množico razlogov, ki so zunaj športnika. Takšni športniki trenirajo in tekmujejo zaradi prestiža ali nagrad. Sem prištevamo materialne nagrade, socialni status in ugodnosti, ki izhajajo iz njega, popularnost in težnjo po zmagovanju.

V raziskavi, ki je med drugim preverjala tudi razlike v motivaciji športnikov in športnic, je Fortier s sodelavci (1995, v Tušak, 1997) ugotovil, da ženske v športu bolj ustrezajo rekreativnim športnikom, moški pa bolj tekmovalcem, saj tudi ženske kažejo več notranje motivacije. Avtorji zaključujejo, da je za ženske bolj značilna samodeterminacijska motivacijska orientacija kot za moške.

Trenerji se morajo zavedati, da obstajajo neke razlike v motivaciji fantov in deklet, v starosti in v letih ukvarjanja s športom.

Običajno uspešni športniki pri analizi nastopa pripisujejo neuspeh predvsem notranjim faktorjem in pri tem izražajo osebno odgovornost za neuspeh, medtem ko neuspešni iščejo vzroke neuspeha v zunanjih faktorjih in praviloma zmago nasprotnika pripisujejo zgolj sreči (Tušak, 1999).

Kot smo že prej omenili, poznamo notranjo in zunanjo motivacijo. Prav tako bi lahko te naše motive, ki smo jih raziskovali, razdelili na tiste, ki izhajajo iz notranje oz. zunanje motivacije. Slednji pripadata motiva zmage in financ.

V našem primeru je bilo ugotovljeno, da obstajajo statistično pomembne razlike ($F\text{-sig}=0,05$) med fanti in dekleti v zunanji motivaciji. Ta je višje izražena pri fantih.

Vedeti pa moramo, da je vrhunski šport tako ženskam kot moškim vsilil podobne motive in vrednote ter da so razlike vse manjše in še te je potrebno razlagati iz različnih vidikov in ne samo kot spolne razlike (Ipavec, Zaletel, Zagorc, 1998).

9.4 ANALIZA RAZLIK V SOCIALNIH RAZSEŽNOSTI

Tabela 18: Analiza razlik v socialnih razsežnostih med igralci in igralkami

	Moški M	Moški SD	Ženske M	Ženske SD	F	F- sig
VEČINA MOJIH CILJEV JE POVEZANIH S ŠPORTOM	4,52	0,71	4,12	0,85	8,33	0,01
VEČINA MOJIH PRIJATELJEV JE ŠPORTNIKOV	3,75	1,05	4,14	0,89	4,42	0,04
ŠPORT JE NAJBOLJ POMEMBNO PODROČJE MOJEGA ŽIVLJ.	4,30	0,90	4,00	1,00	3,14	0,08
BIL BI ZELO POTRT, ČE BI SE POŠKODOVAL	4,72	0,64	4,70	0,67	0,04	0,84
MED VRSTNIKI IMAM POSEBEN STATUS	3,59	1,37	2,84	1,62	8,00	0,01
STARŠI OD MENE PRIČAKUJEJO BOLJŠE REZULTATE	3,15	1,36	4,09	6,57	1,82	0,18
STARŠI ME VZPODBUJAJO PRI ŠPORTNI KARIERI	4,79	0,52	4,47	0,85	7,85	0,01
PRI USKLAJEVANJU OBVEZNOSTI IMAM TEŽAVE	2,36	1,39	2,07	1,26	1,39	0,24

Pri trditvah Večina mojih ciljev je povezanih s športom, Večina mojih prijateljev je športnikov, Med vrstniki imam poseben status, ker sem športnik in Starši me vzpodbujajo pri športni karieri, smo prišli do statistično pomembnih razlik (F-sig=0 – 0,05).

Trditev Šport je najbolj pomembno področje mojega življenja se približuje statistični pomembnosti, kar se tiče razlik med spoloma. Mogoče bi z večjim vzorcem prišli do statistično pomembnih razlik med fanti in dekleti, vendar v našem primeru tega z gotovostjo ne morem reči.

Ostale trditve ne kažejo razlik med spoloma.

V nadaljevanju bomo zgoraj dobljene rezultate podprli s teorijo priznanih avtorjev in tako mogoče lažje razumeli, zakaj prihaja do razlik.

V mnogih raziskavah so se raziskovalci zanimali za razlike med spoloma. Gould (1985 v Tušak, 1999) ugotavlja, da dekleta med razloge za udeležbo v športu više rangirajo motive prijateljstva kot fantje.

Dekleta se torej tudi na podlagi svojih prijateljev, ki so športniki odločijo za šport. Pomembnejša, kot fantom, jim je ta prijateljska komponenta, kar je razvidno tudi iz zgornje tabele.

Glede na biološke razlike in spolno diferencirano socializacijo med dečki in deklicami lahko pričakujemo tudi določene razlike v stopnji izraženosti potrebe po socialni podpori staršev. Starejši oziroma izkušenejši športniki se v odnosu s starši najbrž počutijo bolj neodvisne in samostojne kot mlajši, kar pa ne pomeni, da podpore in spodbude ne potrebujejo (Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

Starša se razlikujeta glede razlogov, zakaj podpirata otrokovo udeležbo v športu. Očetje poudarjajo bolj tekmovalne razloge, medtem ko matere navajajo širši spekter razlogov za podpiranje otroka (Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

Zanimivo, ali raje žalostno je, s kakšnim razlogom nekateri od staršev svoje otroke vključijo v šport. V mislih imajo, da bodo iz njih naredili vrhunske športnike. Lahko gre za projekcijo neizživetih ambicij, kompenzacijo nedoseženih ciljev ali pa vidijo v otroku koristno materialno naložbo (Doupona in Petrović, 2000).

Tudi nezainteresiranost ali pa prekomerna vpletenost prej negativno kot pozitivno vplivata na otroka.

Torej obstajajo tako pozitivni kot negativni razlogi in vplivi staršev na razvoj posameznika v športu. Verjeti moramo, da je slednjih čim manj.

Pomena družine v športnikovem življenju ne smemo podcenjevati, kajti le-ti imajo na njegovo življenje najpomembnejši vpliv.

Kaj pravzaprav pomeni pozitivna vloga staršev?

To, da svojemu otroku nudijo spodbudo in podporo tudi ob porazih. Njihova "naloga" je tudi, da z ljubeznijo in vzgojo znižujejo stres, poskrbijo za prevoze, ne da bi se pri tem pritoževali nad manjkom časa ali denarja.

Naučiti se morajo obvladati situacijo, umiriti čustva in s trezno glavo pristopiti k stvari. S tem, ko starši pokažejo zanimanje, vplivajo na otrokovo mišljenje in dejanja. Otroci laže prebrodijo morebitne poškodbe, poraze, neuspehe, pritiske ... Nudijo jim čustveno oporo, zagotavljajo jim udobje in varnost. S tem, ko jim pokažejo, da visoko cenijo njihove športne spretnosti, jim dvigujejo samozavest in motivacijo za nadaljnje delo (Tušak, 1999).

Če nekoliko povzamemo, lahko zapišemo, da se pozitivna vloga staršev v športu pravzaprav nanaša na starševsko podporo in spodbudo, pri čemer morata obe prihajati v zmerni oziroma primerni količini, saj je najpogostejša napaka staršev prav prevelika ali premajhna vpletenost v šport.

Pomembnost vloge staršev ni v trudu po aktivnem vplivu, ampak v podpori otrokom in v zagotavljanju okolja, ki vzpodbuja fizično aktivnost.

Cratty (1968 v Tušak, Tušak in Tušak, 2003) navaja, da športnikove izredne sposobnosti pogosto vplivajo na »zagotavljenje statusa« med fanti. To vodi v boljše sprejemanje s strani vrstnikov. Motiv pomen naraste predvsem v obdobju mladostništva.

V tabeli je razvidno, da tudi v našem primeru fantje bolj hrepenijo za popularnostjo in slavo ter s tem po posebnem statusu med vrstniki.

Zastavlja se mi vprašanje ali so športnice podobne športnikom, ali so drugačne?

Tabela 19: Športna aktivnost staršev

		Moški	%	Ženske	%
ŠPORTNA AKTIVNOST OČETA	1/DA	67	69,1	32	74,4
	2/NE	30	30,9	11	25,6
ŠPORTNA AKTIVNOST MATERE	1/DA	35	36	13	31
	2/NE	62	64	29	69

Rezultati kažejo, da so starši oziroma očetje, naših mladih košarkarjev in košarkaric, bili ali so še vedno aktivni športniki v skoraj 2/3 primerov. Medtem ko so matere aktivne pri 1/3 anketirancev, kar ni zanemarljivo.

Redno športno rekreativno udejstvovanje v družini torej pomembno prispeva k oblikovanju otrokovega odnosa do športa nasploh in njegovega udejanjanja v življenju. Posledično se pri otroku in mladostniku oblikujejo pozitivna motivacijska struktura, trajne in koristne navade ter vrednote, ki kasneje pogojujejo s športom obogateno življenje mladostnika in odraslega zrelega človeka.

Pri pregledu znanstvenih dognanj s področja dejavnikov, ki vplivajo na to, ali se bo otrok ukvarjal s športom ali ne, lahko zaključimo, da je ukvarjanje staršev s športom zelo pomemben faktor za otrokovo aktivnost na tem področju (Zajelšnik, 2006).

Starši so namreč otrokom zgled, zato je pomembno, kako živijo in s čim se ukvarjajo. Pozitiven odnos odraslih do gibanja, narave, športa bo imel gotovo pozitiven učinek na njihove otroke.

Znano je tudi, da so družine s športno tradicijo generator usmerjanja otroka v športne dejavnosti.

Mateja Videmšek (2000) in ostali avtorji v članku Starši in športnerekreativna dejavnost navajajo podatke ameriških raziskav, da so otroci športnerekreativnih mater, ki se ukvarjajo s športom, dva krat bolj aktivni od tistih otrok, ki imajo neaktivne matere.

Vpliv očetov pa je še večji – otroci športno aktivnih očetov so kar 3,5 krat bolj aktivni od otrok, ki imajo neaktivne očete. Zanimivo pa je, da so otroci, ki imajo oba starša aktivna, daleč najbolj aktivni – celo 6 krat bolj od otrok s športno neaktivnimi starši.

Športna aktivnost staršev oziroma njihova pretekla aktivnost, pa naj ne bi bila ključnega pomena, zaradi katerega bi starši svoje otroke intenzivneje spodbujali k udeleževanju. Čeprav raziskave trdijo drugače.

Ne moremo pa mimo dejstva, da ima veliko otrok starše, ki so bili sami zelo uspešni športniki.

Tabela 20: Izobrazba staršev

		Moški	Ženske
IZOBRAZBA OČETA	BREZ IZOBRAZBE	2	0
	OSNOVNA ŠOLA	2	1
	POKLICNA ŠOLA	11	0
	SREDNJA ŠOLA	21	22
	VIŠJA ŠOLA	21	4
	VISOKA, FAKULTETA	23	10
	MAGISTERIJ, SPECIALIZACIJA	3	1
	DOKTORAT ZNANOSTI	6	3
IZOBRAZBA MATERE	BREZ IZOBRAZBE	2	0
	OSNOVNA ŠOLA	2	1
	POKLICNA ŠOLA	5	3
	SREDNJA ŠOLA	18	19
	VIŠJA ŠOLA	23	2
	VISOKA, FAKULTETA	30	12
	MAGISTERIJ, SPECIALIZACIJA	6	4
	DOKTORAT ZNANOSTI	4	12

Tudi izobrazba staršev je eden izmed dejavnikov vključevanja otrok v športno aktivnost. Izobrazba je dejavnik, ki vpliva na to, kakšno mnenje imajo starši o športni aktivnosti in posledično na materialni položaj družine.

Iz zgornje tabele je moč razbrati razpršenost stopnje izobrazbe staršev naših reprezentantov. Obenem pa je razvidno, da prevladuje srednješolska, višje in visokošolska ter fakultetna izobrazba.

Višja izobrazba v večini primerov nakazuje tudi boljše gmotno stanje družine. Tisti, ki imajo več, lahko tudi več namenijo za razvoj svojih otrok.

Še vedno se ne da povsem trditi, ali je ta vpliv vezan predvsem preko izobrazbe na dohodke posameznika in njegov prosti čas ali bolj na zavest o pozitivnih učinkih športa.

Prav vse javno mnenjske študije o športnorekreativni dejavnosti pri nas kažejo na nesporno dejstvo, da ni nobene športne aktivnosti, ki ne bi bila povezana z izobrazbo sodelujočih.

Kaj nam torej kažejo dosedanje raziskave na tem področju?

M. Hawlina (1974, v Zajelšnik, 2006) je na vzorcu 199 dijakov gradbene strokovne šole ugotovil relativno visoko povezanost med indikatorji tako imenovanega pasivnega socialnega statusa in stališči ter odnosom do športne kulture. Praviloma so imeli pozitiven odnos do športnega udejstvovanja dijaki, katerih starši so imeli višji nivo izobrazbe, boljši materialni položaj in ki so bili sami aktivni športniki oziroma so se v mladosti ukvarjali s športom.

10. ZAKLJUČEK

Pri izbiri teme za diplomsko nalogo je bilo odločilno tudi to, da sem sama sodelovala pri nastajanju pionirske košarkarske državne reprezentance in pri delu z eno od regijskih selekcij deklet.

Ker stanje slovenske košarke, predvsem ženske, ni v zavirljivem položaju, upam in si želim, da bi s pomočjo dobljenih rezultatov dobili vsaj delni odgovor na vprašanje »zakaj je temu tako« in storili korak naprej. Želim si tudi, da bi bili uspešnejši pri usmerjanju dečkov, predvsem pa deklic, v košarko. Sama si namreč prizadevam za popularizacijo ženske košarke in za to, da bi ustvarili čim večjo bazo mladih, na katerih bi lahko gradili dobre reprezentance in se nadejali dobrih rezultatov.

Namen diplomske naloge je bil ugotoviti in analizirati psiho-socialne razsežnosti in razlike v značilnostih procesa treniranja med mladimi košarkarji in košarkaricami.

Iz rezultatov analize ugotavljam, da ne obstajajo razlike v načinu vključitve v košarko med mladimi košarkarji in košarkaricami, da se za košarko največkrat odločijo sami ali s pomočjo staršev.

Rezultati kažejo, da se članarina in vavnina plačuje tako v moških kot v ženskih društvih, slednjo se plačuje v manj kot polovici društev.

Statistično značilnih razlik v obsegu treniranja in igranja med fanti in dekleti nisem zasledila, obstajajo pa razlike v številu treningov in tekem za šolo in klub.

Glede prostočasnih dejavnosti lahko povzamem naslednje; dekleta gledajo več televizije, več ur namenijo družabnim dejavnostim in se več učijo, medtem ko fantje več časa preživijo za računalnikom.

Dekleta in fantje imajo prav dober ali celo odličen učni uspeh v šoli. Tako imamo v regijskih selekcijah ne samo »košarkarsko nadarjene« ampak tudi učno nadarjene mlade, nadobudne igralce in igralke te lepe športne igre.

Raziskava je tudi pokazala, da ne prihaja do bistvenih razlik v motivih za ukvarjanje s košarko. Glede na ponujene motive in izbiro, bi lahko rekla, da so fantje nekoliko bolj zunanje motivirani.

Dekleta so se v košarko vključile tudi preko prijateljev, zato ne čudi podatek, da je večina njihovih prijateljev športnikov.

Fantje svoje cilje veliko bolj kot dekleta povezujejo s športom, ki je najbolj pomembno področje njihovega življenja.

Tudi med svojimi vrstniki imajo poseben status zato, ker so športniki.

Starši so nedvomno nepogrešljivi člen v športnikovem življenju: stojijo jim ob strani in jim nudijo podporo. Do statistično pomembnih razlik sem prišla tudi glede vzpodbujanja staršev pri športni karieri. Fantje temu pripisujejo večjo težo.

Starši naših mladih košarkarjev in košarkašic so bili ali so še vedno v veliki meri aktivni, očetje sicer bolj kot matere. Ukvarjanje staršev s športom je zelo pomemben faktor za otrokovo aktivnost, vendar ni ključnega pomena.

Verjamem, da bodo izsledki diplomske naloge vsem košarkarskim delavcem, ki delajo z mladimi, kakor tudi njihovim staršem, pomagali, da bodo znali mladim ponuditi tisto, kar jih privlači, tisto kar je za njih pomembno in zaradi česar vztrajajo v športu.

Kot dolgoletna igralka ter v zadnjih letih tudi trenerka mladih, si želim, da bi košarka mladih, prišla na nivo, ki si ga zasluži.

Uspehi v članski konkurenci praviloma nakazujejo tudi dobro delo v mlajših starostnih kategorijah in obratno. Torej široka baza mladih, obetavnih igralcev in igralk, je zagotovo del piramide, ki vodi k uspehu.

11. LITERATURA

1. Bednarik, J. in Tušak, M. (2001). *Šport, motivacija in osebnost*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za šport.
2. Berčič, H. (2000). Šport in telo. Vse se začne v družini. *Lepota gibanja*, str.15. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije.
3. Dežman, B. (2005). *Osnove teorije treniranja v izbranih moštvenih športnih igrah*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za šport: Inštitut za šport.
4. Dežman, B., Drvarič, J., Krump, T., Kobilica, A., Majer, B. in Fišer, S. (2003). *Smernice razvoja košarke v Sloveniji*. Pridobljeno 10. 12. 2006 iz [http:// www.kzs-zveza.si](http://www.kzs-zveza.si).
5. Doupona Topič, M. (2004). *Ženske in šport*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za šport.
6. Doupona Topič, M. in Petrović, K. (2000). *Šport in družba*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za šport.
7. Erčulj, F. in Doupona Topič, M. (2005). Nekateri organizacijski in finančni vidiki delovanja košarkarskih društev v Sloveniji. *Šport*, 53 (3), str. 67–73.
8. Ipavec, N., Zagorc, M. in Zaletel, P. (1998). *Aerobika*. Ljubljana: Inštitut za šport: Fakulteta za šport.
9. Kajtna, T. (2006). *Psihološki profil vodilnih slovenskih športnih delavcev*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
10. Kajtna, T. in Tušak, M. (2005). *Psihologija športne rekreacije*. Ljubljana: Inštitut za šport: Fakulteta za šport.
11. *Katedra za košarko* (07. 01. 1997). Ljubljana. Pridobljeno 10. 12. 2006 iz <http://www.kosarka.co.nr>.

12. Ličen, S. (2006). Strokovni bilten ; *Trener*, 6 (2), str. 16 in 79.
13. Musek, J. (1993). *Osebnost pod drobnogledom*. Založba obzorja Maribor.
14. Pavlovič, M. (2006). *Košarka – Teorija in metodika treniranja*. Ljubljana: Bonus Pavlovič.
15. Perko, D. (2005). Zdaj – 40. sezona. *Šport mladih*, 14 (112), str. 24–25.
16. Trninić, S. (2000). *Otkrivanje, vrednovanje i poticanje vrhunskih košarkarja*. Zagreb: Hrvatski košarkaški savez in Udruga hrvatskih košarkaških trenera.
17. Tušak, M. (1999). *Motivacija in šport*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
18. Tušak, M. (2001). *Psihologija športa mladih*. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.
19. Tušak, M. in Tušak, M. (1997). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofke fakultete.
20. Tušak, M., Tušak, M. in Tušak, M. (2003). *Vloga družine in staršev v športu*. Zalog: Kljub MT Zalog.
21. Tušak, M., Tušak, T., Černohorski, B. in Bednarik, J. (2002). Motivacijske značilnosti slovenskih vrhunskih športnikov in športnic. *Nekateri psihološki, socialni in ekonomski vidiki športa v Sloveniji*, str. 40–58.
22. Slana, M. (2004). Prenova tekmovanja z 10.000 učenci. *Šport mladih*, 12 (103), str. 22.
23. Strel, J., Kovač, M. in Rogelj, A. (2006). *Športnovzgojni karton: podatkovna zbirka: poročilo za šolsko leto 2005/2006 in nekatere primerjave s šolskim letom 2004/2005*. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.
24. Videmšek, M., Kropelj, V. L. in Karpljuk, D. (2000). Starši in športnorekreativna dejavnost otrok. V 3. *Slovenski kongres športne rekreacije*, (str. 175–180). Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije.

25. Zadražnik, M., (1998). *Tekmovalna uspešnost in psihosomatični potencial kakovostnih mladih odbojkarjev*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Fakulteta za šport.
26. Zajelšnik, M. (2006). *Značilnosti socialnega statusa in odnos do športa staršev košarkarjev, nogometašev in tenisačev*. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za šport.

12. PRILOGA

OSNOVNI PODATKI O ANAMNEZI MLADIH ŠPORTNIKOV V IGRAH Z ŽOGO

V okviru raziskave, ki jo skupaj izvajata Fakulteta za šport in Košarkarska zveza Slovenije, se na vas obračamo s kratkim vprašalnikom, s katerim želimo pridobiti nekatere osnovne informacije o vključitvi v košarko, višini članarine oz. vavnine v klubu, številu šolskih in klubskih tekmovanj in treningov, šolskem uspehu, motivih za ukvarjanje s košarko in še nekatere druge informacije.

Na vprašanja odgovarjate tako, da v prostor za odgovor na vsako posamezno vprašanje (trditev) vpišete ustrezno število oz. šifro (črko) ali pa obkrožite ustrezen odgovor. Prosimo vas, da odgovarjate iskreno in da odgovorite na vsa vprašanja. Če vprašanja ne razumete ali ne poznate odgovora se posvetujte s trenerjem, starši ali anketarjem. Anketa je anonimna. Vsi vaši odgovori so popolnoma zaupni.

ANKETNI VPRAŠALNIK

Športna panoga: _____, društvo (klub) in kraj:

selekcija (starostna kategorija): _____, spol: M Ž (obkroži).

	ODGOVOR
1) Datum in letnica rojstva igralca (igralke)	
2) Leto vključitve v košarko t.j. ob začetku redne vadbe	
3) Razred, ki ga obiskuje igralec (igralka) Vpišite: Za devetletno osnovno šolo razred in veliko črko D (npr. 7D za sedmi razred devetletke), za osemletno OŠ razred in veliko črko O (npr. 8O za osmi razred osemletke), za srednjo šolo razred in veliko črko S (npr. 2S za drugi letnik srednje šole).	
4) Igralno mesto: Vpišite: B - bek, K - krilo, C - center, N - nedoločeno	
5) Višina igralca (igralke) v cm	
6) Teža igralca (igralke) v kg	
7) Višina očeta v cm	
8) Višina mame v cm	
9) Način vključitve v košarko (društvo) oz. kako je igralec (igralka) pričel(a) z vadbo Vpišite: P - preko prijateljev, ŠP – s povabilom športnega pedagoga na šoli, T – povabilo trenerja, vaditelja, O – preko oglasa, S – sam oz. starši, D - drugo	
10) Plačujem letno članarino društvu oz. klubu (obkroži!)	DA NE
11) Višina članarine v SIT/letno	
12) Plačujem vavnino (šolnino) društvu oz. klubu (obkroži!)	DA NE

13	Višina vavnine v SIT/mesečno	
14	Na moji šoli poteka vadba košarke v okviru interesnih dejavnosti (krožka)? (obkroži!)	DA NE
15	Preko šole, ki jo obiskujem sem vključen v naslednja košarkarska tekmovanja na državni ravni Vpišite: ŠKL - Šolska košarkarska liga, PF - Pionirski festival, SP - srednješolsko prvenstvo, D - drugo	
16	V klubu običajno začenjam tekmo v prvi postavi: (obkroži!)	DA NE
17	Sem član(ica) državne reprezentance ali v njenem širšem izboru (obkroži!)	DA NE
18	Število tekem v šolskem letu 2004/05 v šoli (nastopi za različne šolske selekcije)	
19	Število tekem v šolskem letu 2004/05 v klubu (nastopi za različne klubske selekcije)	
20	Povprečno število ur treningov (vadbe) košarke v klubu tedensko	
21	Povprečno število ur treningov (vadbe) košarke v šoli tedensko	
22	Povprečno število ur učenja tedensko	
23	Povprečno število ur, ki jih preživite ob gledanju televizije tedensko	
24	Povprečno število ur, ki jih preživite za računalnikom tedensko (ne vključuje učenja)	
25	Povprečno število ur družabnih dejavnosti (druženje in igra s prijatelji, zabava,...) tedensko (ne vključuje šole in treningov)	
26	Učni uspeh v preteklem šolskem letu (2004/05) Vpišite: 5 – odličen, 4 – prav dober, 3 – dober, 2 – zadosten, 1 – nezadosten	
27	Učni uspeh v predpreteklem šolskem letu (2003/04) Vpišite: 5 – odličen, 4 – prav dober, 3 – dober, 2 – zadosten, 1 – nezadosten	

Dobro razmisli in na 5 stopenjski lestvici (z ocenami od 1 do 5) oceni koliko je posamezen motiv pomemben za tvoje ukvarjanje s športom oz. ali je ta motiv razlog, da se ukvarjaš s svojim športom (1 – sploh ni pomemben, 5 – zelo je pomemben)

28)	Rad zmagujem (obkroži)	1	2	3	4	5
29)	Všeč mi je skupinski duh (obkroži)	1	2	3	4	5
30)	Rad imam razburljivost (obkroži)	1	2	3	4	5

31)	Želim izboljšati svoje sposobnosti in znanje (obkroži)	1	2	3	4	5
32)	Želim se znebiti odvečne energije in napetosti (obkroži)	1	2	3	4	5
33)	Želim biti s svojimi prijatelji (obkroži)	1	2	3	4	5
34)	Rad bi si finančno olajšal ali zagotovil pošportno življenje (obkroži)	1	2	3	4	5

Dobro razmisli in na 5 stopenjski lestvici (z ocenami od 1 do 5) oceni ali se strinjaš s spodnjimi trditvami (1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam)

35)	Večina mojih ciljev je povezanih s športom (obkroži)	1	2	3	4	5
36)	Večina mojih prijateljev je športnikov (obkroži)	1	2	3	4	5
37)	Šport je najbolj pomembno področje mojega življenja (obkroži)	1	2	3	4	5
38)	Bil bi zelo potr, če bi se poškodoval in se ne bi več mogel ukvarjati s športom (obkroži)	1	2	3	4	5
39)	Med vrstniki imam poseben status, ker sem športnik (obkroži)	1	2	3	4	5
40)	Starši od mene pričakujejo boljše športne rezultate (obkroži)	1	2	3	4	5
41)	Starši me vzpodbujajo pri športni karieri (obkroži)	1	2	3	4	5
42)	Pri usklajevanju športnih in šolskih obveznosti imam težave (obkroži)	1	2	3	4	5

43)	Ali se vaš oče aktivno ukvarja oz. se je aktivno ukvarjal s športom? (obkroži!)	DA	NE
44)	Ali se vaša mati aktivno ukvarja oz. se je aktivno ukvarjala s športom? (obkroži!)	DA	NE
45)	Kolikokrat ste bili poškodovani v preteklem letu?		
46)	Koliko ur na dan povprečno spite?		
47)	Katera je najvišja stopnja izobrazbe očeta in matere? Vpišite: 1 – brez formalne izobrazbe (nedokončana OŠ), 2 – osnovna šola, 3 – poklicna šola, 4 – srednja šola, 5 – višja šola, 6 – visoka šola (fakulteta), 7 – magisterij, specializacija, 8 – doktorat znanosti	oče: _____	mama: _____

